

UDK 94(497.5) Jagić, V.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 29.5.2020
Prihvaćeno: 11.9.2020.

Pisma Stjepana Srkulja Vatroslavu Jagiću (1896. – 1919.)

Alojz Jembrih¹ i Iva Jurčević²

U dvadeset i devet pisama i razglednica što ih je Stjepan Srkulj (1869. – 1951.) u razdoblju od 1896. do 1919. godine pisao Vatroslavu Jagiću (1838. – 1923.) u Beč, Srkulj iznosi svoja razmišljanja koja se, uglavnom, odnose na tri teme: njegov znanstveni rad, problematiku vezanu za srednjoškolsko obrazovanje i status nastavnika u Hrvatskoj te političku situaciju svojega doba. Njegova pisma otkrivaju neka do sada nepoznata razmišljanja i činjenice iz života toga hrvatskoga povjesničara i političara, ali i neke detalje iz hrvatskoga političkoga života.

Ključne riječi: Stjepan Srkulj, Vatroslav Jagić, korespondencija, obrazovanje, povijesni udžbenici, zagrebački načelnik.

1. Povijesni kontekst u vrijeme nastanka pisama

Ovdje predočena pisma³ Stjepan Srkulj pisao je Vatroslavu Jagiću u razdoblju od 1896. do 1919. Srkulj je svoje poznanstvo s Jagićem započeo tijekom studija povijesti na Sveučilištu u Beču gdje je Jagić bio jedan od njegovih profesora (Srkulj, 2012, 13). Preko pisama možemo pratiti njihov

1 Professor emeritus dr. sc. Alojz Jembrih, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb. E-pošta: ajembrih@hrstud.hr.

2 Iva Jurčević, mag. hist., doktorandica poslijediplomskoga doktorskoga studija Povijesti, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb. E-pošta: jurceviciva@gmail.com.

3 Pisma se čuvaju u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zbirci starih knjiga i rukopisa pod oznakom R 4610 b; Josip Hamm u popisu Jagićeve korespondencije navodi trideset Srkuljevih pisama u trideset i tri komada. Moguće je da se u pisma uračunao i jedan fragment, tj. popis knjiga od 20. II. 1903. (Hamm, 1960, 103.) Ovom prigodom najsrdačnije zahvaljujemo osoblju spomenute zbirke NSK u Zagrebu čijom susretljivošću smo dobili kopije Srkuljevih pisama.

odnos nakon što je Srkulj završio studij i započeo svoje nastavničko djelovanje u Požegi. Prvo pismo Stjepan Srkulj pisao je 1896. godine kada je Kraljevina Hrvatska i Slavonija bila u sastavu Austro-Ugarske Monarhije, dok je posljednje napisano nakon stvaranja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca 1919. godine. Razdoblje u kojem je trajalo njihovo dopisivanje, Jagić je proveo u Beču, u koji je došao iz Petrograda naslijedivši Franca Miklošiča (1813. – 1891.) na Katedri za slavistiku, od 1886. do 1923., odnosno do svoje smrti (Brozović, 2015, 455). Tako je bio svjedokom raspada Austro-Ugarske i nastanka Republike Austrije.

Osim privatnih razmišljanja koja je Srkulj podijelio sa svojim bivšim profesorom, u pismima dobivamo uvid u onodobna zbivanja na društvenom i političkom polju krajem XIX. i u prvim desetljećima XX. stoljeća. U pismima koja je uputio Vatroslavu Jagiću u vrijeme kada je kao nastavnik povijesti djelovao u Požegi, razabire se njegovo nezadovoljstvo s uvjetima rada, ponajprije radi nedostupnosti literature za znanstveni rad. Tako dobivamo određenu sliku i o stanju u hrvatskoj znanosti i školstvu toga vremena. S obzirom na to da je situacija u tom pogledu ipak bila bolja u Zagrebu, Srkulj je priželjkivao premještaj u taj grad. S druge strane, jedan od razloga zbog kojih je Jagić napustio Zagreb bilo je nezadovoljstvo uvjetima za rad u znanosti (Skok, 1949, 5-76). U vrijeme početka njihova dopisivanja hrvatski je ban bio Karlo Khuen Héderváry (1849. – 1918.). Iako se za vrijeme njihova dopisivanja u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji izmijenilo nekoliko banova i vlada, Srkulj je u pismima značajnije političke kritike artikulirao, u najvećoj mjeri, uoči Prvoga svjetskoga rata i u vremenu stvaranja nove države nakon raspada Austro-Ugarske. U razdoblju Prvoga svjetskoga rata Srkuljeva su pisma vremenski manjebrojnija i uglavnom kratka bez značajnijih osvrtâ na situaciju (samo dvije razglednice i jedno pismo poslao je u tom razdoblju Vatroslavu Jagiću).⁴ Važnost nekim pismima daje i činjenica što je Stjepan Srkulj bio gradonačelnik Zagreba u vrijeme stvaranja Države Slovenaca, Hrvata i Srba 29. listopada 1918., a potom i Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca 1. prosinca iste godine.⁵ Pokazalo se da je Srkulj, nakon što je 1917. postao gradonačelnik Zagreba, prilično dobro upravljao gradom tijekom Prvoga svjetskoga rata i u poslijeratnoj situaciji što je pohvalio i sam Jagić (Filić, 1953, 368).⁶ Štoviše, on je rat u Beču proživljavao iznimno

4 Razloga za rjeđe dopisivanje u razdoblju Prvoga svjetskoga rata vjerojatno je bilo nekoliko, od cenzure pisama i otežanoga odvijanja poštanskoga prometa (vidi Jagićeve dopisnice od 17.9.1914., 8.8.1915. te 4.8.1917.; Filić 1953, 362-363) do zauzetosti korespondenata (vidi Srkuljevo pismo od 15.8.1918.).

5 Stjepan Srkulj postaje gradonačelnik 1917. godine te je njegov prvi mandat trajao do 1919. (Srkulj, 2012, 34-35, 44).

6 Vidi Jagićevo pismo od 18. 3. 1919.

teško o čemu je pisao i Mariji Pintar, udovici svojega preminuloga prijatelja Luke Pintara (1857. – 1915.) (Jembrih, 1991, 131-168 ; Jembrih, 2012, 493-500). Srkulj je za 80. rođendan Jagiću 1918. godine poslao u Beč i materijalnu pomoć što se njega iznimno dojmilo (Filić, 1953, 363-364).⁷ Nakon završetka rata Jagić i Srkulj nisu skrivali svoje oduševljenje ostvarenjem južnoslavenskoga ujedinjenja.⁸ No, ubrzo se pokazuje da u novostvorenoj državi Hrvatska nije u ravnopravnom položaju, a sam Srkulj, dotada u Hrvatsko-srpskoj koaliciji, uskoro je postao član Hrvatske zajednice (Srkulj, 2012, 45-46). Godine 1919. prestaje dopisivanje Srkulja i Jagića.⁹ Srkulj nakon toga nastavlja sa svojim javnim djelovanjem u kojem je posebno značajan još jedan njegov načelnički mandat u Zagrebu (1928. – 1932.), a potom i dužnost ministra graditeljstva (1932. – 1934.). Treba spomenuti kako se čitanjem Srkuljevih Memoara stječe dojam, s pravom, da je u kasnijem razdoblju svojega života na neke činjenice i događaje iznesene u pismima ipak gledao nešto drugačije, posebno kada je riječ o političkoj situaciji kojoj je bio svjedokom.¹⁰

7 U pismu od 20. srpnja 1918. Jagić je pisao kćeri Stanki i zetu Milanu Rešetaru, uz ostalo, „(...) Negdje oko 10 ure izjutra dotrča Roza (Jagićeva domaćica nakon smrti njegove supruge, op. A. J.) kao pomamna od veselja, jer je došao netko i donio – lijepe stvari! A to je bio Srkuljev (zagreb. gradonačelnika) sluga, kojega je on naročito otpravio k meni u Payerbach sa darovima od ‘kluba većine gradskih zastupnika’ grada Zagreba za moju osamdesetgodišnjicu. (...) Taj dakle načelnikov ‘inoš’ donio meni: 1. dvije velike vrećice brašna, 2° 90 jaja i 3° jednu omašnu šunku!!! Možete si predstaviti moju radost i moju zahvalnost Srkulju i njegovim pristašama u gradskom zastupstvu!” (Filić, 1953, 109, 114). Jagić se je u pismu od 15. srpnja 1918. Srkulju osobno zahvalio za darove. (Filić, 1953, 363).

8 To se može vidjeti i u ovdje navedenim pismima, posebno u pismu od 28. studenoga 1918.

9 Zanimljiva je opaska Krešimira Filića u Korespondenciji Vatroslava Jagića (dalje: Korespondencija V. J.) o tom kako je pomalo neobično da je dopisivanje između njih prestalo 1919. (Srkulj je tada djelovao u Hrvatskoj zajednici), a Jagić je umro 1923. te bi po njegovu mišljenju bilo zanimljivo vidjeti mišljenje koje je Jagić mogao uputiti Srkulju s obzirom na njegovo političko opredjeljenje (Filić, 1953, 370).

10 Srkulj se u svojim Memoarima osvrnuo i na optužbe da je mijenjao politička opredjeljenja i to nakon što mu je u drugoj polovici četrdesetih godina upućena kritika u jednim novinama kako je svojim promjenjivim stavovima o hrvatsko-srpskim odnosima unosio zbuđenost među mladež, na što je on odgovorio: „A ja mislim, da je mnogo gore, ako se mladeži u školi prikazuje narodno jedinstvo onako, kako se je ono iz Beograda prikazivalo (u veliko-srpskom duhu), a da mladež izvan škole na svakom koraku vidi, da je ono narodno jedinstvo laž, da se nastoji Hrvatstvo na svakom koraku izbrisati s lica zemaljskoga. Nasuprot iz mojih knjiga mora se uvjeriti, da se s ovakim metodama kako su se provodile u staroj Jugoslaviji, ne može doći do narodnoga jedinstva. Ako se čovjek uvjeri, da ono stanovište, koje je zauzimao, ne valja, jer vodi k zlu, treba da ga promijeni, morati će dakle ustati protiv onoga, što je dotle zastupao.” (Srkulj, 2012, 26). Da Srkulj u takvom razmišljanju nije bio usamljen svjedoči i hrvatski pjesnik i pravnik Dragutin Domjanić (1875. – 1933.)! O tome vidjeti Jembrih, 2019, 44-49.

Na temelju dosadašnjih podataka iz Srkuljeva životopisa, o njem bismo ukratko mogli sažeti sljedeće: Stjepan Srkulj (Varaždin, 3. XII. 1869. – Zagreb, 8. IX. 1951.) bio je hrvatski povjesničar, političar te zagrebački načelnik u dva mandata: prvi od 1917. do 1919., a drugi od 1928. do 1932. godine. Školovao se u Zagrebu, a na Sveučilištu u Beču doktorirao je povijest 1895. Namještenje srednjoškolskoga profesora dobio je najprije u Požegi, ali nakon nekoga vremena premješten je u Zagreb. Objavljivao je u *Archiv für slavische Philologie*, *Nastavnom vjesniku* i dr., a posebno je važan njegov doprinos u pisanju školskih udžbenika iz povijesti, povijesnih atlasa te drugih djela iz područja povijesti. Njegova ranija djela ovdje su navedena u pismima i bilješkama, a od ostalih se mogu izdvojiti *Povijest Srba, Hrvata i Slovenaca* (Zagreb, 1921) te *Zagreb u prošlosti i sadašnjosti* (Zagreb, 1928). Srkuljeva svestranost i prisutnost u društvenom i političkom životu vidljiva je iz njegovih članstava u udrugama pa je tako bio predsjednik Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, a zatim i predsjednik Udruge javnih činovnika. Srkulj je bio član Hrvatsko-srpske koalicije, a u razdoblju Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca istaknuo se u Hrvatskoj zajednici koja je optirala za federalizam u spomenutoj kraljevini. Osim što je u dva mandata bio zagrebački načelnik, sudjelovao je i u radu Narodnoga vijeća te Privremenoga narodnoga predstavništva. U Srkuljevu političkom djelovanju izdvaja se i razdoblje od 1932. do 1934. kada je sudjelovao je u različitim vladama kao ministar graditeljstva. To je vrijeme ujedno obilježeno i njegovom pristajanjem uz režim kralja Aleksandra Karađorđevića i članstvom u režimskoj Jugoslavenskoj nacionalnoj stranci što je potrajalo sve do kraljeve smrti nakon čega se Srkulj ubrzo povukao iz političkoga života.¹¹

Budući da o Vatroslavu Jagiću, glasovitom filologu, postoji opsežna literatura, ipak je o njem moguće ukratko reći sljedeće: Vatroslav Jagić (Varaždin, 6. VII. 1838. – Beč, 5. VIII. 1923.) bio je jedan od najznačajnijih hrvatskih i europskih slavista. Studirao je na Sveučilištu u Beču, a doktorirao u Leipzigu. Većinu života proveo je izvan Zagreba: u Odesi, Berlinu, Petrogradu i Beču gdje je djelovao kao znanstvenik i sveučilišni profesor. Vrlo je značajno njegovo pokretanje u Berlinu i uređivanje časopisa *Archiv für slavische Philologie* (od 1875.) u kojem je slavistiku približio njemačkoj i europskoj znanstvenoj javnosti. Bio je jedan od prvih članova Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a njegov je doprinos hrvatskoj i slavenskoj filologiji izniman što se najbolje vidi u njegovoj bibliografiji napisanih znanstvenih djela, između ostalih *Historija književnosti*

11 Hrvatska enciklopedija (dalje: HE) 10, 2008, s. v. Srkulj, Stjepan; Kolar-Dimitrijević, 1983, 173-174; Matković, 2012, 89-96; Srkulj, 2012, 5-88; Detling, 2010, 240.

naroda hrvatskoga i srbskoga (1867.), O povijesti nastanka crkvenoslavenskoga jezika (1900.), Život i rad Jurja Križanića (1917.) te mnogih drugih.¹²

2. Pisma Stjepana Srkulja Vatroslavu Jagiću

Iz dvadeset i devet ovdje predočenih pisama i razglednica možemo razabrati Srkuljev i Jagićev prijateljski odnos u kojem je vidljivo Srkuljevo izrazito poštovanje prema Jagiću kojega smatra svojim mentorom te više puta na kraju pisma pozdravlja kao „zahvalan učenik”. Činjenica da su obojica bili Varaždinci po rođenju bila je dodatna poveznica u njihovu odnosu. Iz osobnih stavova, postignuća pa i problema iznesenih u pismima, dobivamo relevantne informacije o životu i radu Stjepana Srkulja. Osim toga, s obzirom na njegovu nastavničku, historiografsku i političku djelatnost, u tim su pismima ocrtani društveni te politički problemi kao i odnosi onoga vremena s kojima je Srkulj bio dobro upoznat. Potrebno je napomenuti kako su razumijevanju tih pisama posebice doprinijeli Srkuljevi Memoari (1963.).¹³ To je autobiografsko djelo relevantno za istraživanje njegova života i rada. Treba spomenuti i Korespondenciju Vatroslava Jagića (knjiga I), urednika Petra Skoka, u kojoj je Krešimir Filić objavio pisma koja je Jagić slao Srkulju¹⁴ a koja nam pomažu razumijevanju ovih Srkuljevih pisama.¹⁵ I sam Srkulj se na navedena pisama osvrnuo u članku objavlj-

12 HE 5, 2003, s. v. Jagić, Vatroslav. O V. Jagiću napisana je brojna literatura, a ovdje se može izdvojiti: Damjanović, Stjepan (2006). Opširnost bez površnosti. Podsjetnik na život i djelo Vatroslava Jagića. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Jagićev zbornik (1986). Ivo Frangeš i dr. (ur.). Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta; Zbornik o Vatroslavu Jagiću, knj. 1, referati; knj. 2, Jagićeva bibliografija i radovi o njemu (2007). Tihomil Maštrović (ur.). Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet; Hrvatsko filološko društvo; Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayer; Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci; Zadar: Hrvatsko filološko društvo; Sveučilište; Varaždin: Matica hrvatska; Hrvatski biografski leksikon (mrežno izdanje) (dalje: HBL). JAGIĆ, Vatroslav. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=268> (4.9.2017.). Za poznavanje Vatroslava Jagića izbliza uputno je vidjeti tekstove objavljene pod naslovom: Uspomene na Vatroslava Jagića koje su napisali: dr. Stjepan Bosanac, dr. Dragutin Grdenić i dr. Jaromir Doležal; tu su objavljena i pisma koja je Jagić njima pisao. U: Antun Barac (ur.), Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 17 (str. 91-132). Zagreb: JAZU.

13 Srkulj, 2012, 5-88. Za tisak su Memoare priredili Tomislav Jonjić, Stjepan Matković i Zlatko Matijević u časopisu *Pilar – časopis za društvene i humanističke studije*.

14 Filić, 1953, 356-370; u toj knjizi pisma su objavljena pod naslovom: „VI. Dopisi upravljani Dr. Stjepanu Srkulju, najprije u Slav. Požegu, a onda u Zagreb počevši od 1896. godine do zaključnoga u godini 1919. Sve te dopise poklonio je Dr. Srkulj, rođeni Varaždinac, Varaždinskom muzeju u lipnju godine 1936.”

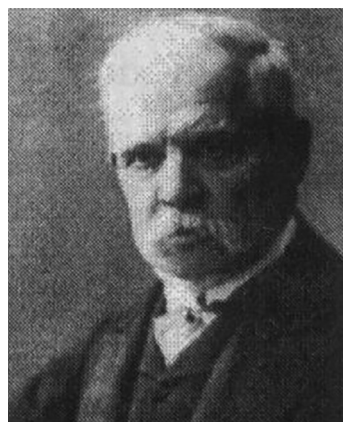
15 Treba napomenuti kako pojedina pisma ili dopisnice vjerojatno nedostaju jer je primjetna određena neusklađenost u dopisivanju pri usporedbi pisama s objavljenim Filićevim. Osim toga, unatoč objavljenim pismima V. Jagića, ova ovdje, Srkuljeva, su zanimljiva

nom u Obzor spomen-knjizi 1936.¹⁶ Koristeći Jagićeva pisma želio je pokazati njegova razmišljanja o određenim društvenim i političkim pitanjima, ali iznijeti i svoje mišljenje o Jagiću kojega je „visoko poštivao i volio” (Srkulj, 1936, 134). Zanimljivo je da se u navedenom članku odražavaju i neka Srkuljeva razmišljanja jer je napisan nakon što je njegova ministarska i politička karijera završila.¹⁷

Prema tematici ovdje predočenih pisama vidljivo je da do 1914. godine uglavnom prevladava sadržaj vezan uz Srkuljev znanstveni rad i školstvo dok se nakon toga (posebice od 1917.) sve više posvećuje političkoj situaciji. Pisma su napisana uglavnom čitljivim rukopisom iako su na nekoliko mjesta slabije čitljiva. Pisana su hrvatskim jezikom, a samo povremeno pojavljuju se strane riječi i to najčešće kod korištenja određenih izraza ili spominjanja nekih djela. Prijepis pisama koja slijede, odgovaraju rukopisnom izvorniku, t. j. jezično nisu ispravljana. Na početku pisma, a u zagradi, su zapisane određene specifičnosti (poput pečata, oznaka i sl.), ukoliko ih je bilo potrebno posebno napomenuti te mjesto i vrijeme slanja samo ako to u pismu nije naznačeno.¹⁸

Slika 1.: Stjepan Srkulj

Slika 2.: Vatroslav Jagić

jer daju drugačiju perspektivu s obzirom na to da su oba autora s posebnim interesom pisala o određenim temama.

- 16 Stj. Srkulj u članku navodi kako ima „listova i karata od velikog pokojnika u svemu 19”, koje je namjeravao poslati Varaždinskom muzeju (Srkulj, 1936, 135), iako je Krešimir Filić u navedenoj Korespondenciji V. J. objavio 22 Jagićeva dopisa.
- 17 U članku Stj. Srkulj otvoreno naglašava Jagićevo protivljenje centralizmu i njegovo razočaranje političkim prilikama nakon ujedinjenja. Pozivajući se na Jagićeve riječi kako bi više volio da mu se Bog smiluje i „pozove k sebi” nego da vidi „rasulo” u novoj državi, članak završava riječima: „Ipak mu se Gospodin Bog smilovao te ga je pozvao prije k sebi i oslobodio ga boli kad bi vidio kuda gre se...”. (Srkulj, 1936, 136).
- 18 Ti podatci navedeni su prema popisu priloženom pismima u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

PISMA:

1.

Presvjetli gospodine!

Velemožni g. prof. Büdinger¹⁹ će jamačno misliti, da sam na svoje obećanje zaboravio; ali nije moja krivnja – molbenice za povišenje plaće i za podijeljenje podpore nisu jošte riješene, nego se jošte uvijek nalaze kod visoke vlade.²⁰ Nadam se da će je skoro riješiti i da će disertacija najkašnje početkom svibnja izpod tiska izaći.²¹ Budući ste Vi presvjetli gospodine, imali dobrotu obećati, da ću dobiti na posudjenje knjige iz seminarske knjižnice, koje bi trebao, to se usudjujem sada za nje [!] zamoliti i to najduže na 14 dana do tri čedna.²² U tu svrhu sam već pisao bibliotekaru i poslao mu čedulju.²³ Zamolio sam takodjer iz sveučilišne biblioteke, ali teško, da ću dobiti, jer iz principa ne posudjuju knjige izvan Austrije. Ne mogu Vam opisati, presvjetli gospodine, kako je u provinciji teško doći do knjiga, a opet imam slabo nade za premještenje u Zagreb, jer bez visoke protekcije nikud nikamo. Žalim veoma, presvjetli gospodine, što mi nije bilo moguće zadnji puta u Beču posebno se zahvaliti za Vaš zagovor i preporuku – nisam Vas više mogao naći, ali nadam se, da ću jošte jedanput imati prilike naknadno popraviti, ujedno molim Vašu presvjetlost i za daljnju naklonost Vaš zahvalan učenik
Požega 22. III. 1896.

Dr Stj. Srkulj

2.

Presvjetli gospodine!

Napokon je ipak disertacija tiskana uzprkos što mi nije vis. vlada dala podporu.²⁴ Kroz praznike nisam bio ovdje, pa se nije moglo tiskati, jer nisam mogao nadzirati korekturu. Osim toga nije imao tiskar dosta

19 Max Büdinger (1828. – 1902.), austrijski povjesničar i sveučilišni profesor u Beču kod kojega je Srkulj doktorirao 1895. godine. O njemu vidi: Österreichisches Biographisches Lexikon; Büdinger, Max (1828-1902), Historiker. <http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes> (pristupljeno 30. listopada 2017.).

20 Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada.

21 Naslov disertacije bio je Über Nestor-Chronik und Svjatoslav's Zug nach der Balkanhalbinsel, a doktorirao je 2. travnja 1895. (Srkulj, 2012, 14).

22 Tjedna.

23 Cedulju.

24 Disertacija je tiskana u Požegi 1896., a nakladnik je bila izdavačka kuća Voss iz Leipziga. Vidi naslov ovdje.

zgodnih slova pa se je to sve tako otešlo. A kraj tolikog posla nije ni sasma bez pogriješka. Knjigu sam posvetio po Vašem naptuku, presvjetli gospodine g. prof. Büdingeru. Al uzeo sam si slobodu i Vama jedan primjerak poslati u znak štovanja i zahvalnosti, koje prema Vama gajim. „Commissionsverlag” sam predao Vossu u Leipzigu.²⁵ Molio bi Vas presvjetli gospodine za dobrotu, da mi po g. Homlancu poručiti [!] komu bi sve poslao disertaciju u Rusiju na ocjenu. Za nje koje njemačke stručne listove pobrinut će se sam g. Voss.

Ujedno Vam mogu presvjetli gospodine javiti ugodnu viest, da sam proti očekivanju imenovan pravim učiteljem u Požegi.²⁶ Volio bi naravno, da su me premjestili u Varaždin, gdje bi mogao sa g. prof. Milčetićem²⁷ raditi na folklorističkom rječniku za našu akademiju,²⁸ al ovako ću izgubiti opet godinu dana u Požegi; žali Bože uvjerio sam se prošle godine kako je ovdje teško doći do knjiga.

Nadajući se, da Vama, presvjetli gospodine kao što i Vašoj visokocienjenoj obitelji²⁹ služi najbolje zdravlje, molim Vas, da i nadalje udostojite vrijednim Vaše blagonaklonosti Vašeg zahvalnog učenika
Požega 10. listopada 1896.

Dr Srkulja

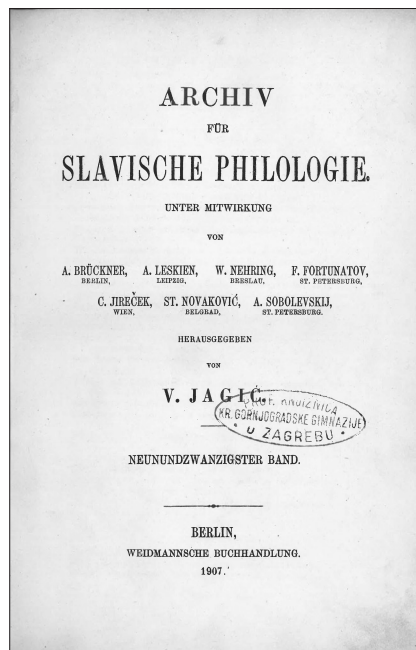
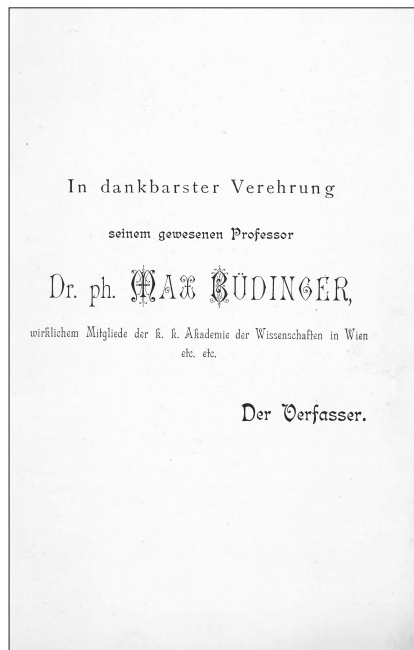
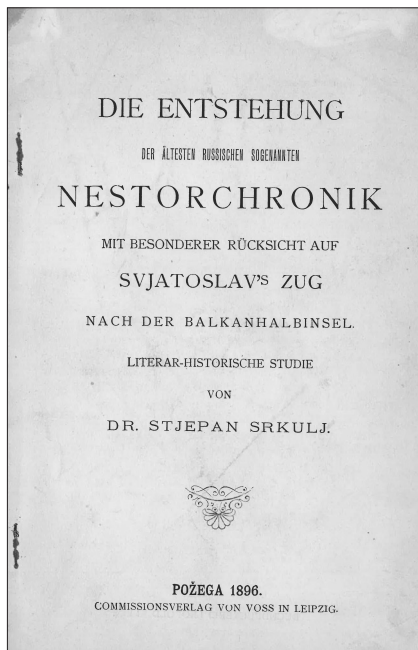
25 Vidi ovdje priloženu naslovnici i naslov posvete.

26 Na mjesto učitelja u Požegi došao je u rujnu 1895., a kako navodi u Memoarima, iste je godine položio profesorski ispit (Srkulj, 2012, 15); Status pravoga učitelja stjecao se nakon polaganja stručnoga (profesorskoga) ispita.

27 Ivan Milčetić (1853. – 1921.), hrvatski povjesničar književnosti, filolog, etnograf i folklorist. Dvadeset godina bio je profesor u varaždinskoj gimnaziji. O njem vidi: Maštrović, 2002.

28 Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (JAZU), službeno je utemeljena 1866. u Zagrebu. Posebnu zaslugu za njezino utemeljenje imao je đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer, a prvi njezin predsjednik bio je Franjo Rački. Od proglašenja hrvatske neovisnosti 1991. nosi naziv Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU). (HE 4, 2002, s. v. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti).

29 Vatroslav Jagić bio je u braku sa Sidonijom Jagić (rođ. Struppi) s kojom je imao sina Nikolu te kćeri Jelku (koja je zbog bolesti umrla kao dijete) i Stanku. (Filić, 1963, 28, 29, 38, 71, passim)

3.

Presvjetli gospodine!

Oprostite što Vas i ove godine uznemirujem istom molbom, kojom i prošle. Molio sam opet za premještenje iz Požege (gde se upravo ništa raditi ne da) u Zagreb;³⁰ ako to ne bi nikako moguće bilo, onda za Varaždin. Molim Vas, presvjetli gospodine, za dobrotu, da me i ove godine za to premještenje preporučite. U molbenici sam spomenuo, da je to i Vaša želja i želja g. prof. Büdingera (on mi je barem usmeno to rekao), a Vas, presvjetli gospodine, molim, da mi oprostite, što sam to bez Vaše dozvole i vašeg znanja učinio.

Ujedno Vam mogu javiti, da se moja disertacija slabo ili bolje reći nikako ne prodaje, do sada jedva do 40 eksemplara, a mislim, da je tomu taj uzrok, što se u stručnim časopisima nije objavilo.³¹ I radi toga bi Vas molio, da koju o njoj [!] u Vašem „Archiv für slav. Philologie” spomenete, ako je moguće.³² Ovako će najsjegurnije i oni saznati, koje bi to moglo zanimati. Ponovno Vas molim za sve to uzdajući se u to, što je općenito poznato, da Vi, presvjetli gospodine, svoje ruke-zaštitnice nikomu uskratili niste.

Nadajući se, da Vas i Vašu velecijenjenu obitelj zdravlje potpuno služi preporučuje se uz rukoljub milostivoj gdji supruzi, Vašoj blagonaklonosti Vaš najzahvalniji učenik

Dr Stjepan Srkulj

Varaždin, 7. VII. 1897.

30 Kao što je vidljivo iz pisma Srkulj je u Zagreb konačno iz Požege premješten 1899. godine. (Vidjeti Srkuljevo pismo od 8.7.1905.)

31 Srkulj ovdje misli na prikaz njegove disertacije koji do tada nije objavljen.

32 Archiv für slavische Philologie (dalje: Archiv) – ugledni slavistički filološki časopis koji je utemeljio Vatroslav Jagić. Izlazio je u Berlinu od 1875. do 1929. (HE 1, 1999, s. v. Archiv für slavische Philologie). Zanimljivo je pročitati sadržajni plan o kojem je pisao Đuri Daničiću 5. svibnja 1875. Budući da Jagić u Berlinu, na slavističkoj katedri, nije imao studenata, onda je odlučio „drugim putem nešto koristna uraditi. Za to sam se dogovorio s našim slavistima – Niemcima te ćemo izdavati od jeseni ‘Archiv für slav. philologie’, to će biti mjesto ‘beiträge’, koji prestaju. Program tomu centralnomu organu osnovao sam ovaki: 1. rasprave (u originalu njem. ili u prevodima sa slov. jezika) o slovenskim jezicima – etimologijski, gramatički etc. Pojedine ili komparativno. 2. rasprave (u orig. ili prevod) o književnim spomenicima – kritičke i eksegetske – ta se rubrika može i raširiti ako uredba u rasprave literarnohistorijske u opće. 3. rasprave o narodnim pjesmama, pripoviedkama etc. 4. prilozi k slovenskim starozitnostima (drevnostima) iliti kulturnoj istoriji. 5. tekstovi još ne izdani, ako nijesu predugački, a znatni su sadržinom (po istor. liter.) ili formom (po jezik) 6. izvodi iz slov. naučnih žurnala i bibliografije.” Cit. iz: Građa za povijest književnosti hrvatske, JAZU, knj. 18., Zagreb 1950., 108-109; Na Srkuljevu disertaciju osvrnuo se je u Archiv für slavische Philologie, Bd. 19, Berlin 1897., 498-554, Eugen Ščepkin pod naslovom: Zur Nestorfrage. Prema: Archiv für slavische Philologie. Gesamtinhaltsverzeichnis. Sonderreihe Bibliographie. Bearbeitet von Kurt Günther, Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Akademie-Verlag-Berlin 1962., 31.

4.

Presvjetli gospodine!

Dozvolite, da se i ja pridružim onom broju Vašijeh zahvalnih učenika, koji su sa pietetom³³ Vaš šestdeseti rođendan slavili. I moja duša uzdiže se pred prijestolje Svevišnjega i moli, da Vas Svevišnji jošte dugo poživi na korist znanosti – na čast i slavu naše mile domovine, kojoj ste na ures i diku, kojoj se ime kroz Vaš trud i Vašu muku širom svijeta širi. U to ime još jedanput iz sveg grla Živio!

Početkom sljedećeg ćedna posjetiti ću bečku jubilarnu izložbu,³⁴ a tom ću si prilikom uzeti slobodu, da se i Vama poklonim – ako budete u Beču – u protivnom slučaju bi mi veoma žao bilo.

Uz rukoljub milostivoj gospođi supruzi, za koju se stalno nadam, da joj zdravlje najbolje služi, preporuča se Vašoj presvjetlosti Vaš najzahvalniji učenik

Dr Srkulj

Varaždin, 9. srpnja 1898.

5.

Presvjetli gospodine!

Dozvolite, da se i ja stavim u red onih Vaših zahvalnih učenika i štovatelja, koje je neizmjereno obradovalo previšnji odlikovanje, na kojem Vam od sveg srca čestitam.³⁵ Dao Svevišnji da ga dugo uživali!

Veoma mi je žao bilo, što se nisam mogao u ferijama, kad sam u Beču boravio, osobno Vam se pokloniti, a na žalost nisam našao ni g. profesora Büdingera .

Veoma bih rado dobiti za drugi semestar dopust od početka travnja za Beč. Rado bih ostao cijeli drugi semestar na univerzi, da si prikupim materijal za provinciju – kad me dosele nije poslužila sreća, da budem premješten u Zagreb, premda sam se i rukama i nogama kopao. Naravno da bi i slušao nekoliko kolegija, a osobito radi toga, što g. profesor Büdingen predaje samo ovu godine jošte. Rado bih se pod njegovim ravnanjem, kao što i

33 Sa izrazitim poštovanjem.

34 Jubilarna izložba održana u Beču 1898. povodom pedesete obljetnice vladanja cara Franje Josipa I. O tom vidi: „Jubilarna izložba u Beču”, Dom i sviet (Zagreb), 15. XI. 1898., br. 22, str. 439.

35 Čestitka se odnosi na odlikovanje koje je dodijeljeno Jagiću pa mu se on u svojem odgovoru na njoj zahvaljuje. Usp. Jagićevo pismo od 8.12.1898. (Filić, 1953, 356).

pod ravnanjem Vaše presvjetlosti i g. profesora Jirečeka³⁶ izvještati [!] za budućnost. To su moja „*pia desideria*”³⁷ a sad je pitanje, što će na to novi g. predstojnik Pavić.³⁸ Sve ovisi o tom kako će biti raspoložen. Oprostite presvjetli, što sam zabasao u moje stvari.

Izvolite presvjetli gospodine, na koncu uz rukoljub milostivoj gospođi supruzi – nadam se da njoj – kao i Vama najbolje zdravlje služi – primiti još jedanput najsrdačnije čestitke od Vašeg najzahvalnijeg učenika

Dr Stj. Srkulj

Požega 5.12. 98.

6.

Presvjetli gospodine!

Prije svega dozvolite da dadem svojom čestitkom na visokom odlikovanju, kojim Vas je imperator vsei Rossii³⁹ odlikovao oduška radosti i veselju, što je ta odlika zapala moga visokoštovanoga učitelja i – ako dopustite – sugrađanina.⁴⁰ Dao Svevišnji, da se što dulje plodova svoga rada usijete!

A sada, presvjetli gospodine, molio bi Vas za dvoje – Molio bi Vas lijepo za Vašu sliku – moguće onaku [!] – kakovu rijesi posljednje godišće Arhiva [!] – čime bi me veoma usrećili, želio bi da mi visi nad pisaćim stolićem uz onu blagopojnoga [!] prof. Büdingera, a drugo molio bi Vas na posudu

36 Josef Konstantin Jireček (1854. – 1918.), češki povjesničar. O njemu vidi: HE 5, 2003, s. v. Jireček, Josef Konstantin; Harrassowitz, 1958, 268.

37 Lat. *Pia desideria* – pobožna želja.

38 Armin Pavić (1844. – 1914.), hrvatski književni povjesničar. U razdoblju od 1898. do 1904. bio je predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade (Cuvaj, 1913, 17). Pavić je od 1877. na Sveučilištu u Zagrebu prvi profesor hrvatskoga jezika i književnosti. Autor, uz ostalo, i knjige *Historija dubrovačke drame* (1871.). Bio je pripadnik unionističke stranke bana Karla Khuena Héderváryja. Po Pavićevoj narudžbi Ivan Broz priredio je (napisao) *Hrvatski pravopis* (1892.) kojim je pobijedila fonološka pravopisna koncepcija hrvatskih vukovaca. Taj pravopis u pretisku je objavio Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2014. s pogovorom Marka Samardžije. Inače Armin Pavić je svoje radove objavljivao u akademijinim edicijama: *Radu*, knj. 31 (1875.), 32 (1875.), 33 (1875.), 47 (1879.), 55 (1881.), 59 (1881.), 68 (1883.), 70 (1884.), 77 (1879.); treba napomenuti da je u 1881. godini tiskano pet brojeva *Rada*; *Starine*, knj. 7 (1875.); *Stari pisci hrvatski*, knj. 9 (1877.), 12 (1882.), 13 (1883.), 14 (1884.). Đuro Körbler napisao je nekrolog Arminu Paviću u *Ljetopisu JAZU za godinu 1913./14.*, 87-119. Podatci prema: *Popis izdanja JAZU 1867 – 1950*, Zagreb, 1951.

39 Rus. *Vsei Rossii* – cijele Rusije.

40 V. Jagić je 1903. predsjedao filološkim kongresom u Petrogradu pa se Srkuljeve čestitke vjerojatno odnose na priznanje Jagiću povodom toga događaja. (Filić, 1963, 96; Jagić, 1934, 242, 268).

[!] iz slavenskoga seminara za ove knjige, koje sam na priloženom papiru napisao. Pripravljam se za habilitaciju iz starije slavenske povijesti,⁴¹ a za habilitacionu radnju uzeo sam doba sv. Vladimira.⁴² Žali Bože kod nas u Zagrebu je velika mizerija sa knjigama. Htio sam početkom prosinca u Beč – ali nije išlo. Zahvaljujuć Vam se u napried molim Vas za dobrotu, da izrazite milostivoj gđi supruzi moj najsmjerniji rukoljub

Vaše presvjetlosti najzahvalniji

Dr S. Srkulj

Zagreb 20. II. 1903.

Kaptol br. 20.

*Na posebnom listiću sljedeći je popis knjiga:*⁴³

- 1) Uspenski; Rusih i Vizantih u X. veku
Odessa, 1888.
- 2) W. Regel, *Analecta Byzant. - Russica.*
Petropoli 1891.
- 3) Chr. M. Loparev, *Greki i Rusi*
” 1898.
- 4) Filević, *Istorih drevnei Rossii*
Tom I. Varšava 1896.
- 5) Ilovajski ” *Rossii. -*
- 6) Iv. Linuičenko, *Vzaimyh otrošenih Rusi i Polši do polov. XIV. stol.*
Čast I. Kiev 1884.
7. Sukomlinov, *O drevnei ruskoj letopisi kakn pomj. literaturom.*
8. Sreznevski: *Čternih o drevnih rus. letopiskhy*
9. ” *Skazanih o sv. Borise i Glebe*
10. Vasiljevski „*O žitii sv. Georgih Amastridskoga i Štefana Suroškago.*
S. Peterburg 1893.
11. *Zapiski imperotoskoj akad. nauk po istorii filologič. Odelenij Tom V*
Nr² (Friedrich Westlberg, *drei Fragmente des Toporka Goticus* 1901).
12. Regel – *Prvenicum, (passim) ??*
13. Tatiščev, *Istorih Rossii –*

Zagreb 20. /II. 1903.

Dr Srkulj

41 Habilitacijskim radom stjecao se status sveučilišnoga predavača odnosno napredovanje na viši stupanj na sveučilištu.

42 Vladimir I. Svjatoslavič (oko 962. – 1015.), kijevski knez. O njem vidi: HE 11, 2009, s. v. Vladimir I. Svjatoslavič.

43 Popis knjiga priložen je pismu od 20.2.1903. i nalazi se na posebnom listu.

7.

U Zagrebu, 8. srpnja 1905.
Kaptol 20.

Presvjetli gospodine!

Otkad mi je prije nekoliko godina pošlo za rukom premještenje u Zagreb,⁴⁴ mogao sam se intenzivnije baviti staroruskom historijom. Iz te historije napisao sam raspravu, pa bi Vas, presvjetli gospodine, molio, da je primite i objelodanite u svojem Archivu für sl. Phil.⁴⁵ Rasprava radi o krštenju sv. Vladimira (bez obzira na krštenje ruskoga naroda). Mislim, da mi je uspjelo to krštenje potanje razjasniti. Prikazao sam naime Vladimira u onom svijetlu u kojem ga prikazuje i ruska predaja, a koju ruski pisci zabacuju – strast za ženama je najviše doprinesla njegovom krštenju, a prilike u bizantskoj državi bile su mu u prilog, kako iz Jahje vidimo.⁴⁶ Za crtanje Vladimirovoga karaktera upotrijebio sam i nordičku literaturu. Nadalje sam našao neke nove podatke, koji govore, da se Vladimir 988. godine pokrstio. Rasprava sama ne će biti velika.

Razumije se, da je ne možete primiti, dok je ne pročitate, ali meni bi mnogo vrijedilo, kad biste u principu tu radnju primili – t. j. ako bude odgovarala svim zahtjevima.

Ako bi ovu radnju htjeli primiti, onda bi Vas lijepo molio, da me u kratko obavijestite, a ja bi je na njemačkom jeziku za Archiv priredio.⁴⁷

Uz rukoljub, milostivoj gđi supruzi i poklon obitelji Rešetar,⁴⁸ preporuča se presvjetlosti Vašoj Vaš zahvalni učenik

Dr Srkulj

44 Stj. Srkulj premješten je u Zagreb 1899. gdje je započeo s radom u Donjogradskoj gimnaziji (Srkulj, 2012, 15).

45 Stj. Srkulj u Memoarima objašnjava kako je radnju za habilitaciju zbog poteškoća oko prihvatanja povukao i odustao od habilitacije pa se potom obratio V. Jagiću da je objavi u Archivu što je on i učinio (Srkulj, 2012, 17). Jagić je Srkuljevu raspravu objavio u Archivu, svezak 29, 1907., 246-281, pod naslovom *Drei Fragen aus der Taufe des heiligen Vladimir*.

46 Jahja iz Antiohije (11. st.), kršćanski pisac i povjesničar. (Yahyā of Antioch. Oxford Reference). <http://www.oxfordreference.com/search?q=Ya%E1%B8%A5y%C4%81%20of%20Antioch> (30.11.2017.).

47 Jagić mu je odgovorio u pismu 11. srpnja 1905.: „Ako kanite raspravu, o kojoj govorite, našampati njemačkim jezikom, bit će svakako dobro da je prevedete ili izradite na tome jeziku”. (Filić, 1953, 357.)

48 Milan Rešetar (1860. – 1942.), hrvatski filolog. Bio je oženjen Stankom, kćeri V. Jagića. (Filić, 1963, 90.) Rešetar je naslijedio Jagića 1908. na katedri za slavistiku u Beču gdje je ostao sve do 1918. O njemu vidi: Maštrović, 2005.

8.

Presvijetli gospodine!

Evo napokon i rasprave,⁴⁹ koja bi bila već prije 4 mjeseca gotova, da me drugi poslovi nisu zadržali. Rasprava je udešena ovako, da se može i cijeli dio o „poslanstvima” ispustiti, ako bi rasprava eventualno prekoračila onu mjeru, koju ste mi ograničili. U raspravi su dva citata, koja ću naknadno točno označiti i to na str. 11 nisam sasvim siguran, da li odgovara paginacija u „Acta Sanctorum”,⁵⁰ moram još pogledati u dičeozovskoj biblioteci izdanje Bollandista⁵¹ – a u biblioteku je teško doći radi neurednosti i onda na str. 31 paginacija „Сказание о св. Б. и Глебе”;⁵² na akademiji se zametnula Sreznevskijeva knjiga⁵³ – čini mi se da je strana 6, ali i to ću naknadno nadopisati. Ujedno Vam vraćam Šahmatovu⁵⁴ raspravu te se najljepše zahvaljujem.

Nadam se, da sam ovom raspravom i ja doprinio koje zrno za razumijevanje toga važnoga događaja ruske historije. Razumije se, da ću biti ponosan, ako ova rasprava nađe Vaše odobrenje. Ne trebam isticati, da sam tu stvar obrađivao s velikom ljubavlju i pietetom prema pokojnom nezaboravnom prof. Büdingeru jer je baš njegova želja bila, da taj dio prikažem prema najnovijim istraživanjima.

Oprostite mi, presvijetli gospodine, još jedanput, što za vremena rasprava nije bila gotova.

Uz rukoljub milostivoj gđi supruzi, poklon obitelji Rešetar izvolite primiti srdačan pozdrav od Vašeg zahvalnog učenika

Srkulja

Zagreb 1. svibnja 1906.

49 Prije spomenuta rasprava o sv. Vladimiru.

50 Lat. Acta sanctorum – Djela svetaca, serija hagiografskih djela koja su se izdavala od 17. stoljeća, a s objavljivanjem je započeo isusovac Jean de Bolland. (HE 1, 1999, s. v. Acta sanctorum).

51 Bolandisti – priređivači kritičkoga izdanja svetačkih životopisa (hagiografija). Nazivaju se tako prema belgijskomu isusovcu Jeanu de Bollandu (1596. – 1665.) koji je započeo s izdavanjem djela Acta Sanctorum. (HE 2, 2000, s. v. bolandisti; Rebić, 2002, s. v. bolandisti).

52 „Сказание о св. Борисе и Глебе” (rus. ćir.) – Saga o sv. Borisu i Glebu. O tom vidi: Stender-Petersen, 1957, 76-84, 443-444.

53 Izmail Ivanovič Sreznevski (1812. – 1880.), ruski i ukrajinski slavist. O njem vidi: HE 10, 2008, s. v. Sreznevski, Izmail Ivanovič; Harrassowitz, 1958, 664-665.

54 Aleksej Aleksandrovič Šahmatov (1864. – 1920.), ruski slavist. O njem vidi: HE 10, 2008, s. v. Šahmatov, Aleksej Aleksandrovič; Harrassowitz, 1958, 600. Jagić je Srkulju poslao Šahmatovu raspravu o pokrštenju sv. Vladimira o Korsinskoj legendi. O tom vidi: Stender-Petersen, 1957, 97-108, 445.

9.

12./7. 1906. (*Bez mjesta*)

Presvjetli gospodine!

Danas sam Vam poslao jedan primjerak „Zemljovida za historički razvitak Hrvatske”,⁵⁵ na kojem sam preko godinu dana radio; izvolite ga primiti kao uspomenu od Vašeg zahvalnog učenika. Premda sam izrađivanjem toga zemljovida izgubio godinu dana na mojim staroruskim studijama, ipak se nadam, da djelo nije uzaludno – barem će služiti i onima, koji se hrvatskom poviješću specijalno ne bave, pa kad ga budu vidjeli na zidu – od same će ga dosade čitati i što zapamtiti.

Milostiva gđa šogorica mi je kazivala, da ćete i ove godine u Celje – ako mi bude moguće – što bi vrlo rado – doći ću i ja na jedan dan u Celje, da Vas, presvjetli gospodine posjetim i da Vas molim za savjeta – ako mi Vi dozvolite, da ja Vas tražim, a čvrsto se nadam, da ćete mi ga rado dati.

Nadajući se, da svijetlu obitelj služi zdravlje ostajem uz rukoljub milostivoj gđi supruzi i poklon obitelji Rešetar Vaš zahvalan učenik

Srkulj.

10.

Presvjetli gospodine!

Vrlo sam Vam zahvalan, što ste me na tu raspravu upozorili,⁵⁶ pa Vas lijepo molim, da mi je pošaljete zajedno s rukopisom, da je prema tim najnovijim rezultatima podesim.

Nadam se, da ću Vam moći raspravu zajedno s rukopisom za nekoliko dana povratiti. S Vašom ću dozvolom u molbenici navesti, da ću još jedan rad naknadno podnijeti.

Umirovljenje profesora Klaića⁵⁷ je zakučasta stvar,⁵⁸ ali je vrlo vjerojatno da je svojim umirovljenjem želio nešto drugo postići, tako se barem u Zagrebu pripovijeda. Činjenice su ove: Početkom zimskoga semestra započeo je g. Klaić dopust na godinu dana, da može dovršiti posljedni [!]

55 Zemljovid za historički razvitak Hrvatske tiskan je u Zagrebu 1906. u nakladi Kartografskoga zavoda V. Rožankowski i Drug.

56 Jagić je u pismu 8. ožujka 1907. Srkulja upozorio na studiju o pokrštenju sv. Vladimira od Šahmatova „o Korsinskoj legendi” (Filić, 1953, 357).

57 Vjekoslav Klaić (1849. – 1928.), hrvatski povjesničar. O njemu vidi: Milanović, 2000; HBL. KLAJĆ, Vjekoslav. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=214> (13.10.2017.).

58 Nejasna stvar.

svezak svoje povijesti Hrvata.⁵⁹ Ali u molbenici je ujedno dodao, ako mu vlada dopusta ne bi mogla dati, da moli umirovljenje, pa je molbenici dodao sve dokumente za mirovinu. Vlada ga je na to umirovila. G. Klaić je radi toga bio vrlo ogorčen, a profesorski ga je zbor na to s njegovom privolom predložilo za honoriranog docenta, dok se ne bi koji kandidat za tu katedru habilitirao. Klaić je na tu ponudu prof. zbora pristao uz uvjet, da mu se osim mirovine od 7200 Kr.⁶⁰ dade potpuna plaća izvanrednog profesora od 4000 Kr. i stanarina od 700 Kr. Vlada je na to odgovorila raspisom natječaja. To su, presvijetli gospodine, gole činjenice, a što se iza toga krije ne znam.

Zakona o godinama kod nas ne ima, sveuč. profesori idu ili mogu ići isto tako kao i gimnazijalni profesori s 30 god. službe u mir.

Uz rukoljub milostivoj gđi. supruzi i srdačan pozdrav Vama Vaš zahvalni
Stj. Srkulj

Zagreb, 10. /III. 1907.

11.

(razglednica, Zagreb)

Srdačno čestita,
presvijetli gospodine,
k imendanu
Vaš zahvalni
DrSrkulj
30. VII. 1907.

12.

(razglednica, Zagreb)

Srdačno čestita
K imendanu Vaš
zahvalni
Dr Srkulj
30/VII. 1908.

59 Povjest Hrvata: od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća jedno je od najznačajnijih djela Vjekoslava Klaića. Izišlo je pet svezaka: 1899. Prvo doba: vladanje knezova i kraljeva hrvatske krvi (641. – 1102); Drugo doba: vladanje kraljeva Arpadovića (1102. – 1301). Zagreb: Tisak i naklada L. Hartmana; 1900. – 1904. Treće doba: vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301. – 1526). Zagreb: Tisak i naklada L. Hartmana; 1911. Četvrto doba: vladanje kraljeva iz porodice Habsburga (1527. – 1740.). Zagreb: Tisak i naklada L. Hartmana.

60 Kruna.

13.

(*razglednica, Zagreb, 3. VIII. 1909.*)

Srdačno čestita
k imendanu
Vaš zahvalni
učenik
Dr Srkulj

14.

(*razglednica*)

Srdačno čestita k
imendanu zahvalni
štovatelj Vaše presvijetlosti
Srkulj
Zgb 29. VII. 1910.

15.

Zgb 17. /I. 1911.

Presvijetli gospodine!

Srdačno zahvaljujem, što ste me upozorili na pomenuti članak u „Internationale Wochenschrift”,⁶¹ ja ću se na nj svratiti u „N. vj.”,⁶² kad cijeli izađe. Zanimat će me to više, što imam gotovu osnovu za pomoćnu knjigu za povijest u nižim razredima i to za III. i IV. r., koja bi imala pobuditi interes za povijest pjesmicama, pričama, anegdotama i malim štivima, a usto bi bila štiva za državno uređenje, za pravo i dužnosti (kako postaju zakoni, kako je uređena država i t. d.), primjenjena shvaćanju djece.⁶³ Baš držim, da je ovdje na koncu IV. r. nužno, da se đaci s tim upoznaju, jer ih

61 U pismu 15. siječnja 1911. Jagić svraća pozornost na članak koji je pročitao, u spomenutom časopisu, pod naslovom: „Bürgerkunde und staatsbürgerliche Erziehung” (Filić, 1953, 358–359). Riječ o časopisu Internationale Wochenschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik koji je izlazio u Berlinu od 1907. do 1912.

62 Nastavni Vjesnik (dalje: NVj), časopis za srednjoškolski odgoj i obrazovanje te nastavničku problematiku. Izlazio u Zagrebu od 1893. do 1943., a ponovno izlazi od 1996. (HE 7, 2005, s. v. Nastavni vjesnik); Stjepan Srkulj djelovao je kao suurednik časopisa.

63 Stj. Srkulj izdao je u Zagrebu 1915. Povjesnu čitanku za niže razrede srednjih i sličnih škola (Srednji i novi vijek do g. 1648.) te 1916. drugi svezak (Novi i najnoviji vijek od 1648. do danas), oba u izdanju Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora.

gotovo $\frac{3}{4}$ ostavlja srednje škole, pa nema više prilike, da sebi barem primitivne pojmove o tim javnim stvarima pribave.

Vi ste, presvijetli gospodine, vrlo dobro opazili želju, što sam je imao sastavljajući Izvore, koje sam razdjelio na četiri dijela.⁶⁴ Izašao je I. dio (stari vijek) i IV. (za hrv. povijest). Kako nijesam mislio, da kraj Vašega tolikog naučnog posla još nađete vremena, da tolikim interesom pratite i naš školski rad, to Vam I. dio nijesam poslao, ali potaknut Vašim listom, da Vas i to zanima, šaljem Vam danas I. dio i k tome moju „Povijest starog svijeta”,⁶⁵ što sam je za vladu napisao, da vidite, da smo i na tom polju napredovali. Izvori i Povijest su kao jedna cjelina, nadopunjuju se. Moja je povijest [!] mogu reći knjiga svoje vrsti, nema je, koliko je meni poznato, nijedna pedagoška literatura, premda sam mnogo knjiga u tu svrhu ugledao i nabavio. Izradio sam je prema novoj školskoj osnovi,⁶⁶ koja je prije nekoliko godina (čini mi se za narodne vlade) izašla, koja traži, da se ratna povijest što više stegne a što više istaknu kulturni, socijalni i ekonomski „elementi”. Razumije se, da sam gledao, da odgovara savremenom napretku znanosti i opet nastojao, da knjiga ne bude đacima mrtvo slovo.

Držim, da sam u glavnom uspio, detaljima i sitnicama može biti prigovora. Priznanja sam dobio usmeno i pismeno, a među njima i od pisca srpskih školskih knjiga povjesnih, od prof. jedne beogradske gimnazije Luke Zrnica koji mi je pisao, „da se knjiga može takmičiti sadržajem i tehničkom obradbom svojom s najkulturnijim narodima.”⁶⁷

Ako samo, presvijetli gospodine, sadržaj pregledate, vidjet ćete, da sam izbjegavajući svaki balast⁶⁸ nastojao od nje učiniti korisnu knjigu, koju će Izvori učiniti životnijom i zanimljivijom – razumije se u ruci barem na pola dobra profesora.

Isti cilj imadu Izvori za srednji vijek (II.) i novi vijek (III. dio-), koji su također gotovi za štampu, vlada im je dapače obrekla u principu preporuku.

64 Četiri dijela Izvora koja spominje Srkulj izišli su u različitim vremenskim razmacima i to: 1910. Izvori za povijest staroga vijeka, Zagreb; 1910. Izvori za hrvatsku povijest, Zagreb; 1911. Izvori za povijest srednjega vijeka, Zagreb (svi izišli u nakladi Stj. Srkulja) te 1913. Izvori za povijesnicu novoga vijeka, Zagreb (izišli u nakladi Kraljevske hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade).

65 Riječ je o knjizi Povijest staroga vijeka: za V. razred srednjih učilišta koja je izišla u Zagrebu 1910. u izdanju Kraljevske hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

66 Navedenu školsku osnovu Srkulj spominje u predgovoru za Povijest srednjega vijeka pa navodi da je pisao prema „naučnoj osnovi, što ju je vis. kr. zem. vlada, odio da bogoštovlje i nastavu, izdala naredbom od 18. VIII. 1908. br. 19.665.” (Srkulj, 1912, predgovor).

67 Neke udžbenike kojima je Luka Zrnić bio suautor analizirao je Charles Jelavich. O tom vidi: Jelavich, 1992, passim.

68 Ono što je višak, nepotrebno opterećenje.

Ali kako sam Izvore izdao u vlastitoj nakladi (svaka knjigu za svoj razred) a prođa kraj maloga broja đaka po višim razredima – slaba (hrvatski su Izvori dobro prošli – u ovo mjesec dana ipak je raspačano 1300 primjeraka) – to ih bez potpore zem. vlade momentalno ne bi mogao izdati. Od vlade pak tražiti potporu u tu svrhu (premda bi za obje knjige bilo dosta 600 K) ne ću da tražim, jer bi kraj našega „šefa šparmajstora”⁶⁹ i ovako bilo uzalud. Ipak se nadam, da će II. dio svakako u ferijama do nove školske godine izaći. Taj mi II. dio osobito na srcu leži, jer sam za nj pokupio sve znatnije vijesti o Slavenima od stranih (počavši od Herodota⁷⁰) i domaćih pisaca. I ovdje sam neke stvari priopćio u originalu i protumačio u opaskama (iz panonskih legenda o Ćirilu i Metodu,⁷¹ iz Nestora,⁷² Dalimila,⁷³ Ruske pravde,⁷⁴ iz Slova o polku Igorevu,⁷⁵ Dušanova zakonika,⁷⁶ srpskih Žitja⁷⁷ i t. d.)

Ali dosta, presvijetli, o meni. Da nešto općenito rečem o našim školama. Na svakom polju kročimo usporedo s modernim pedagoškim zahtjevima – samo smo još u matematici i fizici zaostali. Da smo u drugim predmetima toliko napredovali, najveća je zasluga našega mladoga školskoga nadzornika Bosanca,⁷⁸ koji je od glave do pete školnik, oduševljen

69 Od njem. Sparmeister – majstor/stručnjak za štednju. U vrijeme pisanja pisma predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu bio je Milan Amruš (1848. – 1919.), hrvatski liječnik i političar, zagrebački gradonačelnik 1890. – 1892., 1904. – 1910., potom predstojnik odjela za bogoštovlje i nastavu do 1912. godine. Stoga se riječ Sparmeister odnosi očito odnosi na njega. O njem vidi: Kolumbić, 1983, s. v. Amruš, Milan; HE 1, 1999, s. v. Amruš, Milan.

70 Herodot (5. st. pr. Kr.), grčki povjesničar, nazvan „ocem povijesti”. O njem vidi HE 4, 2002, s. v. Herodot.

71 Sveti Ćiril (826/827. – 869.) i Metod (oko 815. – 885.), slavenski misionari. O njima vidi: Bratulić, 1998, 27-89; 91-119.

72 Nestor (1056. – o. 1114.), hagiograf i ljetopisac iz Kijevske Rusi. O njemu vidi: HE 7, 2005, s. v. Nestor; Srkulj ovdje misli na Nestorovu kroniku (poznatu i pod nazivom Povijest minulih/prošlih vremena) koju navodi u Izvorima za povijest srednjega vijeka (1911.) na str. 20-21.

73 Dalimilova kronika (XIV. st.), češki ljetopis. O tom vidi: HE 3, 2001, s. v. Dalimilova kronika.

74 Ruska pravda (XI. – XII. st.), zbirka zakona Kijevske Kneževine. O tom vidi: HE 9, 2007, s. v. Ruska pravda.

75 Slovo o polku Igoreve (XII. st.), književno djelo iz razdoblja Kijevske Rusi. (HE 10, 2008, s. v. Slovo o polku Igoreve). O tom vidi: Stender-Petersen, 1957, 117-131, 446).

76 Dušanov zakonik (XIV. st.), zbirka zakona srednjovjekovne Srbije, izrađen za vrijeme cara Stefana Dušana. (HE 3, 2001, s. v. Dušanov zakonik).

77 „Žitije (starosl.: život, žiće), u bizantsko-slavenskoj crkvenoj tradiciji, svetački životopis, hagiografija. Često su to bile romansirane biografije i imale su znatnu popularnost.” (HE 11, 2009, s. v. žitije); Srkulj je u spomenutim Izvorima za povijest srednjega vijeka (1911.) naveo npr. Domentijanovo Žitije arhiepiskopa Save na str. 55–57.

78 Stjepan Bosanac (1870. – 1949.), hrvatski pedagog i filolog. O njem vidi: HBL. BOSANAC, Stjepan. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2502> (16.10.2017.).

za školu, a što je glavno, toj volji je jednaka i stručna naobrazba – on vrlo rado prima svaku vrijednu pobudu; u njem imadu i moji Izvori čvrstu podporu, sumnjam, da bi bez njega prošli konzervativni led naše visokoiste.⁷⁹

Oprostite, presvjetli, što sam malo oduljio – ali kako Vas sve zanima, nadam se, da će Vas sigurno i to, što sam napisao, zanimati.

Uz rukoljub presvjetloj gospođi supruzi ostajem Vaš štovatelj i zahvalni učenik

Srkulj

NB.⁸⁰ Jedan bečki gimnazijalni profesor inače Nijemac Landwehr (vojničko dijete – polazio šest razreda u Hrv. pa zna hrvatski) objavit će i Izvore i Povijest u jednom bečkom stručnom listu.⁸¹

16.

Presvjetli gospodine!

Hrvatska me je vlada pozvala, da sastavim povjesnicu srednjega vijeka za VI. r. Kako bi rado, da mi slavenska povijest što bolje ispane [!], a osobito starine, lijepo bi Vas molio, da mi priopćite naslov knjige ili djela, u kojem se govori o privatnim starinama starih Slavena, o selu, kućama i t. d. možda ima i slika. Za oblik sela imam djelo Wimmerovo, *Geschichte des deutschen Bodens*.⁸²

Zahvaljujući Vam se unapred, presvjetli gospodine, ostajem uz rukoljub presvjetloj gđi supruzi Vaš zahvalni

Dr Srkulj

Zagreb, 23. travnja 1911.

79 Odnosi se na Kraljevsku hrvatsko-slavonsko-dalmatinsku zemaljsku vladu.

80 Lat. *Nota bene* – dobro upamti; oznaka za naglašavanje važnosti određene stvari u tekstu ili govoru.

81 U Memoarima Stj. Srkulj spominje navedenoga Mauritiusa Landwehr von Pragenaua, austrijskoga profesora i govori o njihovom poznanstvu. (Srkulj, 2012, 14). Spominje i pozitivne kritike koje je Mauritius Landwehr izrekao o njegovim djelima u časopisu *Zeitschrift für österreichische Gymnasien*. (Srkulj, 2012, 20, 22, 23).

82 Wimmer, Josef. 1905. *Geschichte des deutschen Bodens, mit seinem Pflanzen und Tierlebea von der keltisch-römischen Urzeit bis zur Gegenwart: historisch-geographische Darstellungen*. Halle a. S.: Buchhandlung des Waisenhauses. (Puni naziv djela pronađen na mrežnom katalogu Australske nacionalne knjižnice. <https://catalogue.nla.gov.au/Record/830523> (24.10.2017.).

17.

(Zagreb, 30. VII. 1911., *razglednica*)

Srdačno čestita k
imendanu,
presvijetli gospodine
Vaš zahvalni

Dr Srkulj

18.

(Zagreb, 18. VIII. 1911., *razglednica*)

Presvijetli gospodine!

Žalim od srca, što me 20 o. m. ne će biti u Zagrebu, idem na Zbor. srps. prof. društva u Beograd,⁸³ ali ja sam odmah otišao u Hotel Croatia – „Soba” je za g. profesora sigurna, portir sam je odgovorio, samo bi dobro bilo, da kartom dopisnicom preporučeno javi Hotelu, da sobu prima i da 20. dolazi. S osobitim poštovanjem Vaš zahvalni Srkulj.

19.

(Varaždin, 31. XII. 1912., *razglednica*)

Presvijetli gospodine!

Za koji će Vam dan poslati naklada školskih knjiga moju novu „Povijest za VI. razr. srednjih škola”.⁸⁴ U njoj sam osobitu pažnju posvetio starožitnostima slavenskim i povijesti slavenskoj; pa te partije preporučam blagohotnoj pažnji Vaše presvijetlosti. Ne trebam napose isticati, da sam ih s osobitom ljubavlju izrađivao.

Iz našega staroga Varaždina šaljem Vama i cijenjenoj obitelji srdačne čestitke k novoj 1913. godini.

Vaše presvijetlosti zahvalni učenik

Srkulj

83 Srkulj, Stjepan (1912). XXII. zbor srpskoga profesorskoga društva. NVj, 20 (1), str. 66-68; U Korespondenciji V. J. nije navedeno pismo povezano s ovim tako da nije jasno na koga se poruka odnosi, a treba napomenuti da je Zbor, prema navedenom članku, trajao od 18. do 19. kolovoza 1911.

84 Riječ je o knjizi Povijest srednjega vijeka koja je izišla u Zagrebu 1912., u izdanju Kraljevske hrvatsko-slavonske-dalmatinske zemaljske vlade.

20.

Presvjetli gospodine,

jučer sam Vam poslao treći dio mojih Izvora za povijest i to za „Novi vijek”. Izvolite ih primiti kao znak ugodnog sjećanja i duboke zahvalnosti, što ih prema svome dobrome profesoru ćutim. Čekali su na tisak punih 6 godina, izdala ih u posljednji momenat vlada. Nijesu mi ipak sasvim onako ispali, kako sam želio i to zbog posvemašnoga manjka knjiga. Ne biste vjerovali, kako malo knjiga za povijest – osobito slavensku imadu naše biblioteke (na pr. listove Petra Velikoga⁸⁵ i uopće o njemu, ni jednu knjigu o Katarini II.⁸⁶), ali zato imamo sjajnu zgradu, da sakrijemo golo-tinju našu. Ispričajte dakle, ako nema u njima od ovoga ili onoga, što bi čovjek očekivao.

Mi smo, presvjetli gospodine, u punom jeku izbora, koji bi nam imali donesti bolju budućnost, ali svi smo nekako skeptični, svi već mislimo na nove izbore i morat ćemo se spremati za njih.⁸⁷

Još jedno o „Izvorima”. Zbog prilika naših morao sam biti osobito oprezan, da ne osujetim cijelu stvar. Ipak mi je pošlo za rukom, da gdje što „profurtimašim”,⁸⁸ kako za pr. prvi list Juniusov⁸⁹ koji sjajno karakteriše – naše prilike.

Kako smo u oči Božića i Nove godine – primite, presvjetli gospodine, moj iskreni poklik „Čestit Božić!” (ili „sretne svetke” kako naši Varaždinci vele) i „Sretna nova godina! [!]”

Vaš štovatelj

Srkulj

U Zagrebu 15. XII. 1913.⁹⁰

85 Petar I. Aleksejevič (1672. – 1725.), ruski car. O njem vidi: HE 8, 2006, s. v. Petar I. Aleksejevič.

86 Katarina II. Velika (1729. – 1796.), ruska carica. O njoj vidi: HE 5, 2003, s. v. Katarina II. Velika.

87 Riječ je o izborima za Sabor Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije održanima u prosincu 1913. O rezultatima vidi: „Iza svršenih izbora”. Jutarnji list (dalje: JL), 18. XII. 1913., br. 543, 1-3.

88 U ovom kontekstu: umetnuti krišom, neprimjetno određeni sadržaj.

89 Junius je pseudonim autora nepoznata identiteta iz 18. st., koji je u tisku objavljivao pisma protiv britanske vlade i kralja. (HE 5, 2003, s. v. Junius); Stjepan Srkulj objavio je „Prvo pismo Juniusovo” u svojim Izvorima za povjesnicu novoga vijeka (Srkulj, 1913, 96–102).

90 Datum je u ovom pismu nečitko napisan pa je u popisu pisama u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici ovo pismo datirano 1914. s upitnikom. No prema rukopisu i kontekstu pisma može se zaključiti kako se radi o 1913.

21.

(Nedatirano i bez mjesta⁹¹)

Presvijetli gospodine,

Vaše me je pismo vrlo ražalostilo, kad sam pročitao one retke o bolesti Vaše milostive gđe supruge – dao Svevišnji, da se čim prije oporavi. Te riječi često opetujem, jer se vrlo često Vašega pisma sjećam, pa je to i sada moja najusrdnija želja. Ispunilo se!

Oprostite mi, presvijetli gospodine, što Vas ovaj puta „zbantujem”,⁹² kako bi naši Varaždinci rekli. Radi se o jednoj stvari, koja je kadra uništiti do kraja našu srednju školu, a znajući koliko ona i Vama na srcu leži nadam se, da mi ne ćete zamjeriti, što ću biti malo dulji.⁹³

Ne znam, da li Vam je poznato, da smo mi hrv. profesori najgore plaćeni od svih u našoj monarhiji. Mi počinjamo služiti sa 10. č. razr.⁹⁴ t. j. plaćom od 2000 K, dok austrijski i bosanski kolege naši počinju služiti s 2800 K, ugarski s 2600 K. Austrija i Bosna imaju kvinkvenalni sistem,⁹⁵ Ugarska sistem činovnih razreda, ali s kvinkvenijama od 200 K. Austrijski i bosanski profesori idu redovno u mir sa 6200 K, ugarski sa 7200 K, a hrvatski će samo iznimice ići sa 6000 K, redovno pak sa 4.400 K. Dok su ugarski profesori svrstani i to 1/3 u IX. (2600 – 3.400 K), 1/3 u VIII. (3600 – 4400 K) 1/3 u VII. (4800 – 6000 K) razred i povrh toga šest kvinkvenija po 200 K = 1200 K svega 7.200, dotle su hrvatski profesori svrstani: 3/10 u X, 3/10 u IX., 3/10 u VIII, a samo 1/10 u VII., dašto bez kvinkvenija, to će reći, da je od 400 profesora (bez namjesnih učitelja⁹⁶) njih samo 40 u VII. r. Ali kako iz VIII. č. r. ne mogu svi doći u VII., to će mnogi i mnogi [!] morati ići u mir sa plaćom VIII. č. r. Kako hrv. profesor dobiva prosječno za 1053 K godišnje manje od ugarskoga, a 730 K manje od austrijskoga i bosanskoga, to sve što može ide u Dalmaciju, Istru i Bosnu, a novih đaka

91 Iako pismo nije datirano, zbog konteksta i usporedbe s pismima iz Korespondencije V. J., vjerojatno je pisano u Zagrebu na samom kraju 1913. ili početkom 1914. godine. Odgovor V. Jagića bio je pisan 24. siječnja 1914. (Filić, 1953, 361.), samo dva dana prije smrti njegove supruge Sidonije. (Umrle je 26. siječnja 1914. Filić, 1963, 99).

92 Bantuvati znači uznemiravati, ometati.

93 Problematika koju Srkulj opisuje u pismu odnosi se na status i materijalna prava srednjoškolskih profesora određena još Zakonom o uređenju beriva zemaljskih urednika i službenika od 1. ožujka 1905. Ta se problematika često spominjala u NVj, a situacija je kulminirala 1913. pri najavama da će se profesorska služba povećati s 30 na 35 godina. (Glavna izvanredna skupština (1913). NVj, 21 (9), str. 711–713; PREDSTAVKA. (1913). NVj, 21 (9), str. 713–718).

94 Činovni razred. Svrstavanjem u određeni razred određivala se plaća i mirovina činovnika, odnosno učitelja.

95 Petogodišnji sustav, tj. petogodišnji doplatci.

96 Namjesni učitelji (suplenti) bili su učitelji pripravnici.

na sveučilištu sve manje, to ćemo za kratko vrijeme i onako ostati bez učitelja (već sada moraju nestručnjaci tuđe predmete predavati) kao što i pučka škola. U pedagoškom seminaru na univerzi bilo je prije 80-120 slušača III. i IV. tečaja, ove ih godine ima samo 30 zajedno sa ženjskinjam. Novih se đaka u klasičku filologiju ove godine upisalo slovom dva, a i te će preuzeti Bosna i Dalmacija. Izgledi su za budućnost naše srednje škole upravo žalosni.

Dosada je koga toga zavela na filozofski studij 30 godišnja služba. Ali sada je najednom vlada predložila novu zakonsku osnovu o mirovini, u kojoj se činovništvu s akademskom naobrazbom snizuje služba od 40 na 35 g., ali u isto se vrijeme povisuje profesorima od 30. na 35. Koja će luda sada ići u profesore, kada nam je jasno, da kao profesor redovno ne može dalje od VIII. č.r., a kao sudac ili upravnik mora redovnim putem do VI. pa i dalje. Ne bi se čudio, da je taj zakon podnesla stara mađžaronska vlada, kojoj do srednje škole uopće nije nikada stalo bilo, jer taj zakon vodi do apsolutnoga uništenja srednje škole. Kod ove vlade⁹⁷ ne igra recimo ta ideja ulogu, nego uvađa jedino radi toga, što se u Pešti taj zakon ne bi primio, ali zaboravljaju, da su mađžarskim profesorima digli na 35 godina, jer su im plaće povisili, nama pak bez ikakve povišice to narivavaju.⁹⁸

Mi se bojimo, da bi juriste, kojih ima u saboru razmjerno veoma veliki broj, a koji su uvjereni da profesori ništa ne rade, i da bi im trebalo dati još više sati na ćedan, mogli tu osnovu prihvatiti, ne misleći, da time zadaju srednjoj školi smrtan udarac. Zato smo se mi profesori obratili na naše najuglednije ljude, čija riječ u javnosti itekako važe, a koji nijesu tom zakonskom osnovom tangirani, da nam oni odgovore na pitanje: „Što misle, kakove će posljedice imati novi mirovinski zakon po srednju našu školu u Hrvatskoj kraj onako mizernih plaća naših?“ Tako će javnost s objektivne

97 Godine 1913. hrvatski ban bio je Ivan Skerlec (Škrlec). Predstojnik Odjela za bogoštolje i nastavu bio je germanist Stjepan Tropsch (1871. – 1942.), a predstojnik Odjela za unutarnje poslove Dragutin Unkelhäusser. Potonjemu je upravni odbor Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora uputio predstavku objavljenu u NVj u kojoj su navedene bojazni vezane uz mirovinski zakon. (Predstavka presvijetlom gospodinu DR. DRAGUTINU UNKELHÄUSSERU odjelnom predstojniku za unutarnje poslove [1913]. NVj, 21 [7], str. 548–549.)

98 Nameću.

se svakoga dojmile i kao pravi „memento”¹⁰⁵ na javnost djelovale. Bio bi se već prije zahvalio, ali nije još brošura gotova, gdje će sve biti okupljeno, i koju ćemo Vam naravno poslati.¹⁰⁶

I Vas nije, presvijetli gospodine, adresa većine zadovoljila, kao ni nas, a sigurno ni samoga sastavljača.¹⁰⁷ Premda nisam u zakulisne događaje upućen (jer nam samo oni mogu dati pravu sliku), ipak držim, da je adresa tako rđavo ispala iz oportuniteta. Radi se naime o tome, da koalicija¹⁰⁸ dobije vladu, jer bez nje nema uopće nikakva razvitka: činovnici, odgojeni u khuenovsko-tomašićevoj školi,¹⁰⁹ tjeraju jednostavno svoju staru bezobzirnu politiku, ne brineći se za novoga bana,¹¹⁰ a u tom ih direktno i indirektno pomažu svi doglavnici banovi, jer drže, da to dugo ne će trajati; forsiraju imenovanja, koja sve kompromituju, događaju se stvari, za koje se vani ne zna, ali koje se danas ni u Turskoj ne događaju. To ne može dalje! Ili – ili! Baš su sada u pregovorima zbog vlade. Ne možete sebi, presvijetli gospodine predstaviti, kakovim denuncijacijama,¹¹¹ kakvim zakulisnim intrigama nastoje protivnici da to ometu. Koaliciji treba vanredna takta i nadzemaljskoga samoprijegora u tome vrzinovu kolu.¹¹² Tu će bit razlog mlakosti adrese, koja nije ništa drugo nego parafraza Previšnjega ručnoga pisma.¹¹³ Jer to ručno pismo ne spominje uvođenja beriva¹¹⁴ srednjoškol-

105 Podsjetnik, opomena.

106 Brošura je objavljena u NVj: Prilog „N. Vj.” (1914). NVj, 23 (7), str. 1–34; U navedenom prilogu obuhvaćeni su članci, anketa, izjave i ostali materijali vezani za aktivnosti Društva oko zakona o mirovini i statusa srednjoškolskih profesora. Između ostaloga objavljeno je i spomenuto pismo V. Jagića (str. 12).

107 O tom vidi: „Osnova adrese saborske većine”, Obzor, 21. II. 1914., br. 51, 2.

108 Hrvatsko-srpska koalicija, politički savez u razdoblju Austro-Ugarske Monarhije u kojem su okosnicu činile Hrvatska stranka prava, Hrvatska pučka napredna stranke i Srpska samostalna stranka (uz još nekoliko stranaka i pojedinih zastupnika). Koalicija je djelovala u razdoblju od 1906. do 1918. isprva predvođena Franom Supilom, a kada je nakon 1909. Supilo istupio iz Koalicije vodstvo je preuzeo Svetozar Pribičević. O tom vidi: Bulić, 2012, 415-453; Matković, 2003, 21.

109 Karlo (Károly, Dragutin) Khuen Héderváry de Hédervár (1849. – 1918.), ban Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 1883. – 1903. O njem vidi: HBL. KHUEN HÉDERVÁRY, Károly. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=204> (13.10.2017.); Nikola Tomašić (1864. – 1918.), ban Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 1910. do 1912. te ministar za Hrvatsku i Slavoniju u ugarskoj vladi 1903. (kada je ugarski ministar-predsjednik bio Khuen Héderváry). O njem vidi: HE 10, 2008, s. v. Tomašić, Nikola.

110 Ivan Skerlec (1873. – 1951.) bio je ban u vrijeme pisanja pisma. O njem vidi: HE 10, 2008, s. v. Škrlec (Skerlec), Ivan.

111 Optužbe, klevete.

112 Pomutnja, nered.

113 Previšnja ručna pisma – pisma (obraćanja, objave) cara i kralja Franje Josipa I.

114 Plaća, primanja.

skih, ne spominje se ni u adresi, ali na tom se ipak radi. Baš to me tješi, da će rad biti energičniji i drugi od adrese same. Koalicioni su se krugovi stavili na stanovište, da 30 godišnja služba mora ostati, bez toga nema zakona o mirovini. Ako toga ne bi htjeli u Pešti propustiti, onda nema zakona o mirovini bez plaća mađarskih profesora. Jedan dio koalicije stavlja uopće junctim¹¹⁵ između plaća učiteljskih, profesorskih sa pomenutim zakonom, koji visokoj gospodi tako na srcu leži. Tako stoji to pitanje danas – hvala Našoj teškoj topuzini,¹¹⁶ agilnim zastupnicima á la Šurmin, Lorković¹¹⁷ i europskom shvatanju našega staleža predsjednika sabora dra Medakovića.¹¹⁸ Ako koaliciji pođe za rukom, da dobije vladu u svoje ruke, onda joj adresa neka bude. Baš u ličnostima, koje bi imale vladu preuzeti, leži jamstvo, da će rad sabora biti obilniji i odlučniji od adresa. Kako se čuje, imao bi biti podbanom Badaj,¹¹⁹ šefom pravosuđa advokat Peleš,¹²⁰ šefom bogoštovlja nar. zastupnik Mažuranić,¹²¹ a provizornim šefom gospodarskoga odsjeka grof Kulmer.¹²² Bojati se, da bi možda pravili neprilike Pelešu, jer je bio za Raucha¹²³ optužen zbog veleizdaje.¹²⁴

115 Poveznica.

116 Topuzina je izraz za osobu koja ne shvaća i ne razumije određene stvari. No u ovom kontekstu nije sasvim jasno je li Srkulj upotrijebio ovaj izraz kao pejorativan ili bi se on prije odnosio na topuz kao oružje (buzdovan) kojim karakterizira borbenost spomenutih zastupnika.

117 Ivan Lorković (1876. – 1926.), hrvatski političar. O njem vidi: HE 6, 2004, s. v. Lorković, Ivan.

118 Bogdan Medaković (1854. – 1930.), hrvatski i srpski političar i pravnik, predsjednik Hrvatskoga sabora od 1906. do 1918. O njem vidi: „Dr. Bogdan Medaković”, JL. 13. V. 1930., br. 6563, 3; Gjuro Šurmin, „Dr. Bogdan Medaković”, Riječ, 24. V. 1930., br. 18, 1-2; Österreichisches Biographisches Lexikon. Medaković, Bogdan (1854. – 1930.), Rechtsanwalt und Politiker. http://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_M/Medakovic_Bogdan_1854_1930.xml (pristupljeno: 30.10.2017.).

119 Aleksandar Badaj (1858. – 1937.), hrvatski političar i pravnik. O njem vidi: HE 1, 1999, s. v. Badaj, Aleksandar.

120 Dušan Peleš (1867. – 1942.) hrvatski i srpski političar i pravnik. O njem vidi: Golec, 1999, s. v. PELEŠ, Dušan.

121 Bogoslav Mažuranić (1866. – 1918.), hrvatski političar i liječnik. (HE 7, 2005, s. v. Mažuranić).

122 Miroslav Kulmer, ml. (1860. – 1943.), hrvatski političar i pravnik. O njem vidi: HE 6, 2004, s. v. Kulmer, Miroslav, ml.

123 Pavao Rauch (1865. – 1933.), ban Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. O njem vidi: HE 9, 2007, s. v. Rauch, Pavao.

124 Misli se na zagrebački veleizdajnički proces iz 1909. O tom vidi: Gabelica, 2014, 131–157; U vrijeme podizanja optužnice D. Peleš je kao delegat iz Hrvatskoga sabora bio zastupnik u Zajedničkom (ugarsko-hrvatskom) saboru te je državni tužitelj za njega i još pet zastupnika (na čelu sa Svetozarom Pribičevićem) tražio ukidanje zastupničkoga imuniteta da bi im se moglo suditi. Predsjednik Sabora, Gyula Justh to je odbio pa D. Peleš nije bio suđen. (Pribičević, 1990, 153).

Žalosno je, da u toj borbi oko konsolidovanja narodnih prilika stoji u protivničkim redovima Obzor,¹²⁵ onaj Obzor, koji je nekada bio glavno oporbno glasilo. Danas je pomoću nove emisije dionica glasilo Tomašičevo.

Protiv svega, što se samo i malo ističe kulturnim i političkim radom na korist naroda, protiv svega se diže to zakulisno društvo, te se čovjek čudom pita, da li sam u Europi, ili smo još uvijek zemlja, koja se daje ex offo na iscrpljivanje jedne obitelji, koja se slučajno nalazi na vlasti.¹²⁶

Sada se dižu mađaronski elementi okupljeni oko Krapca – Radičevića¹²⁷ a uz pomoć Frankovaca,¹²⁸ kuku i motiku na Bauera¹²⁹ radi protektorata u tobožnjem framasonskom društvu „lige za siromašnu djecu”,¹³⁰ dižu je ljudi, koji bi i sotonu zvali u pomoć, samo da se dokopaju nadbiskupije zagrebačke i biskupije đakovačke.

Pa da nije jedna ta naša siromašna Hrvatska! Što si mogu misliti u Beču, gdje drže za jedinu lojalnu stranku ovu, koja se guši u afanionu¹³¹ á la Balkan i Jadran!

125 Obzor, hrvatski politički list. Izlazio je od 1860. pod nazivom Pozor te je bio glasilo Narodne stranke. Nakon zabrane 1867. izlazio je pod različitim imenima, a od 1871. izlazi u Zagrebu pod imenom Obzor (od 1881. do 1885. ponovno Pozor) kao glasilo Nezavisne narodne stranke. Od 1905. postaje neovisni list i izlazi do 1941. (HE 8, 2006, s. v. Obzor). O Obzoru vidjeti: Szabo, 1987, 98-102.

126 Ex officio – po službenoj dužnosti, misleći na obitelj Habsburg.

127 Ivan Krapac (1843. – 1916.), đakovački biskup od 1910. do 1916. O njemu vidi: „Ivan Krapac, novi đakovački biskup”, Dom i sviet, 15. VI. 1910., br. 12, 238; „Biskup dr. I. Krapac”, Dom i sviet, 1. VIII. 1916., br. 15, 299; Österreichisches Biographisches Lexikon: Krapac, Ivan (1843-1916), Bischof. http://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_K/Krapac_Ivan_1843_1916.xml (30.10.2017.); Lovro Radičević (1868. – 1959.), zagrebački kanonik koji je na izborima 1910. i 1911. bio biran u Hrvatski sabor kao zastupnik đakovačkoga kotara iz redova Stranke narodnoga napretka, a u svojem se radu nije slagao s Narodnim vijećem. (Begić, 2016, 204-205; Geiger, 2002, 323).

128 Josip Frank (1844. – 1911.), hrvatski političar, predsjednik Čiste stranke prava (1895. odvojila se od Stranke prava) pa se oni okupljeni oko nje nazivaju frankovci. O njemu vidi: Krišto, 2007, 143-165; Matković, 2011, 165-174.

129 Antun Bauer (1856. – 1937.), zagrebački nadbiskup, teolog i filozof. Stj. Srkulj ovdje ga spominje u kontekstu političkih događaja s obzirom da je do 1911. sudjelovao u radu Hrvatskoga sabora, između ostaloga i u Hrvatskoj stranci prava koja se priključila Hrvatsko-srpskoj koaliciji. (HE 1, 1999, s. v. Bauer, Antun). O njemu vidi i: HBL. BAUER, Antun. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1486> (13.10.2017.).

130 Misli se na Ligu za zaštitu djece. Nadbiskup Antun Bauer bio je pokrovitelj toga dobrotvornoga društva čije se djelovanje kasnije širi i izvan Zagreba. (Szabo, 2015, 51, 53.) Kako navodi M. Kolar, u upravnom odboru Lige bilo je mnogo uglednih članova, a među povjerenicima bilo je „mnogo pravaški orijentiranih intelektualaca, ali i najuglednijih privrednika grada Zagreba”. (Kolar, 2008, 33-34). O djelovanju Lige vidi: Kolar, 2008, 30-40.

131 Vjerojatno od afan – nesvjestica.

Oprostite mi presvijetli gospodine, uskipjelo mi, kad počimam o tom misliti!

Primite najsrdačnije pozdrave od Vašeg zahvalnoga

Srkuľja

Zgb 27. II. 1914.

23.

(Zagreb, 28. XII. 1916., razglednica)

Veselé Vánoce!¹³² (*tiskani dio na razglednici*)
i sretnu novu godinu 1917.

Želi svima

Srkuľj

abs.

24.

(Zagreb, 30. VII. 1917., razglednica)¹³³

Dr Srkuľj Zagreb
Srdačno čestita k imendanu
Vaš zahvalni učenik
Srkuľj

25.

(Pismo sa žigom načelnika slobodnoga i kraljevskoga grada Zagreba)
Presvijetli gospodine!

Jugoslavenska akademija dostavila mi je Vaš dar – Križanića,¹³⁴ pa Vam se od srca zahvaljujem. Žalim samo, što mi silan posao ne dopušta, da ga na dušak ispijem, ostaje mi samo za odmor na kratke rokove.

Kod nas pravi pêle-mêle – samo da što bolji po nas prođe!¹³⁵

Preporuča se presvijetlosti Vašoj Vaš odani

132 Češki jezik: Sretan Božić! (Razglednica koju je Stj. Srkuľj poslao V. Jagiću sadrži češke ili slovačke pučke blagdanske motive.).

133 U priloženom popisu pisama uz datum, tj. dan dodan je upitnik.

134 V. Jagić objavio je u izdanju JAZU, Život i rad Jurja Križanića (Zagreb, 1917.).

135 Francuski: pêle-mêle – zburjenost, pomutnja; U vrijeme pisanja pisma Stj. Srkuľj bio je zagrebački načelnik, a nedugo nakon toga datuma proglašena je Država Slovenaca, Hrvata i Srba (SHS), 29. listopada 1918. O tim događajima u Memoarima navodi: "Ja sam postao načelnikom u najkritičnije doba, koje je hrvatski narod proživljavao (...) Opći položaj je već sam po sebi donio potrebu, da sam morao voditi računa i o političkim prilikama onoga vremena, a ne samo o gradskim poslovima, kako bi to u mirno

Zgb 15. VIII. 1918

26.

(Pismo sa žigom načelnika slobodnoga i kraljevskoga grada Zagreba)

Vrlocijenjeni gospodine profesore!

Tandem aliquando¹³⁶ mogu se otkinuti od posla i da odgovorim na Vaša dva predraga lista, koja odavaju zlatno srce Vaše, ono srce, koje je od najranije mladosti živjelo za djelo, koje se netom svršava. Dobro razumijem osjećaje Vaše, kad gledate na krunu djelovanja Vašega. Dao Bog, da to čil i zdrav i zadovoljan još dugo promatrate i uživete.¹³⁷

G. unuk Vaš je bio kod mene samo da mi preda list; nažalost me nije našao u uredu, a nije mi ostavio ni adrese pa Vas lijepo molim, uputite ga, da dođe opet do mene.¹³⁸ Ja sam smjesta bio zbog njega kod „Narodnoga Vijeća”,¹³⁹ gdje su mi kazali, da je momentalno zaposlen kao vojnik, što ne će dugo trajati. Dotle će moći sam da odluči, koju će struku pravničku odabrati.

Kod nas polagano dolazi sve u kolotečinu, gdje gdje [!] i u stavu. To ide vrlo teško. Naš hrvatski svijet – pa i građani zagrebački, vrlo je zbunjen, ne razumije događaja, još uvijek misli, da mora biti sluga t. j. da mora biti „pod nekim”, ovaj put „pod Srbima ili Petrom.”¹⁴⁰ Glavni naš čovjek – dr. Trumbić¹⁴¹ –, koji bi nam imao dati smjernicu i s kojim smo bili za vrijeme rata u vezi, dolazi istom ovih dana. Dotle Vam u toj teškoj situaciji

doba bilo. Prema tome sam kao gradski načelnik imao pred sobom određeni politički pravac i redovne općinske poslove.” (Srkulj, 2012, 35).

136 Lat. tandem aliquando – napokon.

137 Prema dvama Jagićevim pismima (od 4.11.1918. i 14.11.1918., u: Filić, 1953, 364-366), Srkuljeve se riječi odnose na stvaranje Države SHS.

138 Prema Jagićevu pismu Srkulju (od 14. studenoga 1918., u: Filić, 1953, 365-366), riječ je o njegovu unuku, dr. Pavlu Dušanu Rešetaru, sinu Milana Rešetara.

139 Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba osnovano je u Zagrebu 5. listopada 1918. s glavnom zadaćom izlaska navedenih naroda iz Austro-Ugarske te stvaranja nove zajedničke države južnih Slavena. Predsjednik Vijeća bio je Anton Korošec. Vijeće je predvodilo ujedinjenje Države SHS s Kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom do kojega je došlo 1. prosinca 1918. U vezi s nastankom spomenute državne tvorevine vidijeti Šišić, 1920.

140 Petar I. Karađorđević (1844. – 1921.), kralj Srbije (od 1903.) te Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca (od 1918. do 1921.). O njem vidi: HBL: Karađorđevići. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=179> (31.10.2017.).

141 Ante Trumbić (1864. – 1938.), hrvatski pravnik i političar. O njem vidi: Trumbić, 1936; Perić, 1984; HBL: Trumbić, Ante. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=11930> (pristupljeno 31. listopada 2017.).

tjera Radić¹⁴² demagošku politiku svoju, koja bi mogla biti za cijeli naš kraj katastrofalna. Da Bog da se djelo sjedinjenja i konsolidiranja što prije privede kraju!

Zahvaljući Vam, dragi učitelju, na Vašoj čestitki srdačno Vas pozdravlja
Vaš zahvalni učenik

Srkulj

U Zgb 28. XI. 1918.

27.

(Pismo sa žigom načelnika slobodnoga i kraljevskoga grada Zagreba)

U Zgb 12. 1919.¹⁴³

Vrlo cijenjeni gospodine profesore,
dragi učitelju!

Onamo od 20. prosinca stoji na mom stolu zabilježeno ime Jagić, što će reći, da Vam nemam čestitati novu godinu na karti, već oduljim pismom. Golem posao, koji mi ne da tako reći ni da odahnem, jedva mi je dopustio danas časak vremena, da se s Vama porazgovorim i da Vam od srca čestitam novu godinu. Da Bog da, da Vas zdrava i zadovoljna prenesu u buduću godinu 1920. i da Vas nađe u našoj sredini! Koliko su god javne prilike dosta nezgodne, a ovo sam ipak zadovoljan, da je tako, kako je. Međimurje je bez sumnje jedan vanredan plus,¹⁴⁴ a nadam se, da ni Talijani ne će slaviti

142 Stjepan Radić (1871. – 1928.), hrvatski političar, s bratom Antunom osnivač Hrvatske (pučke/republikanske) seljačke stranke (1904.), najznačajnije hrvatske stranke u međuratnom razdoblju. O njemu vidi: Janjatović, 2003; Matković, 2004 b, 263-314; Perić, 2003.

143 U popisu ovih pisama u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici naveden je datum pisma 12. V. 1919. jer je na samom pismu datum ispravljan i stoga nečitko napisan, no prema sadržaju pisma, redosljedu te pismu V. Jagića datum je vjerojatno 12. II. ili čak 12. III. 1919. (Usp. Jagićevo pismo od 30. 12. 1918., Filić, 1953, 366-367).

144 Stj. Srkulj ovdje odgovara na pisanje V. Jagića o situaciji s Međimurjem. (Usp. Jagićevo pismo od 30. 12. 1918., Filić, 1953, 367). Konačno razgraničenje s Mađarskom dogovoreno je Trianonskim ugovorom 4. lipnja 1920. (Matković, 2003, 78). Od 1861. Međimurje je bilo pod mađarskom upravom, a pred kraj Prvoga svjetskoga rata u Međimurju se javljaju vijesti o stvaranju Države SHS i hrvatsko se stanovništvo izražava za pripojenje Međimurja Hrvatskoj. Posebno važnu ulogu u ovim događajima imao je dr. Ivan Novak. Nakon prvoga neuspjeloga pohoda u studenom, hrvatska vojska je u drugom pohodu 24. prosinca 1918. vratila Međimurje u sastav Hrvatske. O tom vidi: Horvat, 1993, 279-292; Jelavić, 1940; Kalšan, 1998, 17-23; Kalšan, 2006, 262-269. Za povratak Međimurja u sastav Hrvatske posebno važnu ulogu imao je dr. Vinko Žganec, etnomuzikolog koji je sakupljao hrvatske narodne pjesme iz Međimurja. Njegovo djelo Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja (objavljeno 1916.) bilo je jedan je od ključnih čimbenika uzetih u obzir na Pariškoj mirovnoj konferenciji pri odlučivanju o pripadnosti Međimurja Hrvatskoj. Križan, 2016, 3-9; Zvonar, 2016, 37-53.

slavlja, premda je položaj našega ministra spoljašnjih poslova¹⁴⁵ vanredno težak zbog predašnjih putova Pašićevih.¹⁴⁶ Imajući na umu samo ili Veliku Srbiju ili partajске interese – radikali¹⁴⁷ srijemski, bački i banatski imali su učiniti staroradikale gospodarima situacije – nije Pašić ni prisni prijatelj njegov Vesnić¹⁴⁸ početkom studenoga posvetio dosta pažnje primorskim stranama našim, pa nije naložio protest na versailleskom vijeću, gdje su velike vlasti dijelili uloge kod okupiranja pojedinih krajeva i prepustili naše strane Talijanima.¹⁴⁹ Sada kusamo ovu pogrješku.¹⁵⁰ Na svakom koraku osjećamo, da nam danas fali posljedica onoga rada, koji ste Vi uvijek zastupali i što ste tako kobno zamjerali i Hrvatima i Srbima, kad ste u Arhivu [!] ocjenjivali Šurminovu Povijest hrvatske književnosti.¹⁵¹ Te su mi Vaše riječi uvijek na pameti. Napose je težak položaj nas Zagrepčana, koji zapravo ne znamo, kaki [!] će položaj zapasti Zgb u našoj državi, kad centralna vlada hoćeš ne ćeš mora biti u Beogradu. Teško bi se naši Zagrepčani snašli bez svoje „vlade”. To je jedan problem, koji se mora riješiti u korist i Zagrebu i cijeloj državi SHS. Ja se čvrsto nadam, da ćemo naći pravi put. Inače se srbijanski vojnici snalaze sasvim dobro u Zagrebu, a i naši kumeki vide, da „Srbini nije huncut”,¹⁵² koji se navčil hrvatski, samo da nas lakše prevari.”¹⁵³

145 U vrijeme pisanja pisma ministar vanjskih poslova Kraljevstva SHS bio je Ante Trumbić. Srkulj se ovdje osvrće na problem talijanskih pretenzija prema istočnoj Jadranskoj obali još od tajnoga Londonskoga ugovora. To pitanje nije bilo riješeno na Pariškoj mirovnoj konferenciji, već 1920. Rapallskim ugovorom kojim je Italiji od hrvatskih područja pripala Istra, otoci Cres i Lošinj te Zadar i otoci Lastovo i Palagruža (Matković, 2003, 79-81). A. Trumbić je nakon toga napustio mjesto ministra vanjskih poslova.

146 Nikola Pašić (1845. – 1926.), srpski političar, predsjednik u deset vlada Kraljevine SHS (1921. – 1926.). O njemu vidi: HE 8, 2006, s. v. Pašić, Nikola.

147 Narodna radikalna stranka, politička stranka iz Srbije, osnovana 1881. Od početka XX. stoljeća bila je najjača stranka u Srbiji, a tu je poziciju zadržala i nakon stvaranja Kraljevstva SHS gdje je posebno podupirala velikosrpsku ideju i centralizam. Najznačajniji predstavnik stranke bio je Nikola Pašić. (Matković, 2003, 103-105).

148 Milenko Vesnić (1863. – 1921.), srpski političar, predsjednik Vlade Kraljevstva SHS i ministar vanjskih poslova (1920. – 1921.). O njemu vidi: HE 11, 2009, s. v. Vesnić, Milenko.

149 Srkulj se referira na događaje nakon Prvoga svjetskoga rata kada je uslijedila talijanska okupacija Istre i Dalmacije, a Pariška mirovna konferencija započela je s radom u siječnju 1919.

150 Kusati – obilno jesti. Ovdje u prenesenom značenju: snositi posljedice za svoje odluke.

151 Riječ je o Šurminovoj knjizi Povijest književnosti hrvatske i srpske objavljenoj u Zagrebu 1898.

152 Od njem. Hundsfott i mađ. huncut – lukav, prepreden.

153 Situacija sa srbijanskim vojnicima u različitim područjima Hrvatske bila je već od 1918. problematična i drugačija od one kako je Srkulj ovdje doživljava, posebice uzevši u obzir odnos vojske prema seljacima i gušenju seljačkih nemira (Janjatović, 1993, 31-34).

Vaš unuk je rado vidjen u svim našim društvima, a uvjeren sam, da će tako biti i s roditeljima njegovim. „Europski postupak” bečkoga sveučilišta samo mu je u nas pribavilo velike simpatije – on će k nama a s njim i Jagići. Da bilo što prije!

Za koji će se dan doštampati i moj Novi vijek za VII. razred¹⁵⁴ – počeo sam ga prije „načelnije”. Nekako sam ga svršio. Htio bi Vam ga poslati u Beč, ali se bojim, da bi se na pošti izgubio, pa ću Vam ga kojom drugom prilikom poslati. Lijepo Vam hvala na Vašim toplim riječima priznanja, a mislim, da Vas ne trebam uvjeravati, da je na tom i dijelak Vašega posrednog i neposrednog djelovanja.

Od srca Vas pozdravlja Vaš odani

Srkulj

28.

(Pismo sa žigom načelnika slobodnoga i kraljevskoga grada Zagreba)

Vrlo cijenjeni gosp. profesore i dragi učitelju!

Od srca Vam hvala na simpatijama, što ste mi ih Vašim milim pismom iskazali, a koje je izazvalo veliko zadovoljstvo u našim narodnim krugovima. Vaše mišljenje o našem nacionalnom problemu, osnovano na mnogogodišnjem iskustvu, jest temeljna baza, na kojoj se naša država mora izgrađivati. Čini se, da stvari idu na bolje, da se popušta, samo što u nas nema pravoga povjerenja u riječi, kad djela pale. Popušta se pod neugodnom činjenicom, da je dosadašnji apsolutistički postupak ogorčio gotovo sve Hrvate, pa se iskreno bojim, da je sve prekasno, jer osim rijetkih iznimaka kod nas odiše sve Radićevim republikanizmom. Ako tako prođe dalje ne će od ostalih stranaka nitko biti izabran.¹⁵⁵

30. o. m. prenašamo kosti naših narodnih mučenika Zrinskoga i Frankopana u Zagreb.¹⁵⁶ Bit će pokopani u prvostolnoj crkvi. To će biti jedna narodna slava, prijava ima iz svih strana naših krajeva.

154 U Memoarima Stj. Srkulj navodi kako je Povijest novoga vijeka za VII. razred prvi puta izišla 1918. (Srkulj 2012, 23).

155 Srkulj se ovdje vjerojatno osvrće na nezadovoljstvo u Hrvatskoj radi beogradskoga centralizma primjetnoga ubrzo nakon ujedinjenja. Osim toga, prvi izbori u Kraljevstvu SHS bili su oni za Ustavotvornu skupštinu, održani 28. studenoga 1920., na kojima se kao najjača hrvatska stranka pokazala upravo Radićeva Hrvatska republikanska seljačka stranka (Matković, 2003, 90, 108).

156 Petar Zrinski (1621. – 1671.) i Fran Krsto Frankopan (1643. – 1671.), hrvatski plemići, pogubljeni u Bečkom Novom Mjestu radi optužbe za veleizdaju (Zrinsko-Frankopanska urota). Godine 1919. njihovi su posmrtni ostatci preneseni u Hrvatsku i pokopani u Zagrebačkoj katedrali. O tom vidjeti Feletar, Petrić i Šetić, 2019.

Kako je s g. dr. Rešetarom. Da li će u Zagreb? Već dulje vremena nisam s Vašim g. unukom govorio o tom.

Na ovo sam se pismo spremao već dulje vremena, ali neprestano dolaze druge stvari.

Felix Alleluja!¹⁵⁷ Vama i cijenjenoj obitelji dra Rešetara od Vašega štovatelja

Srkulja

Zagreb 17. IV. 1919.

29.

(Zagreb; Pismo sa žigom načelnika slobodnoga i kraljevskoga grada Zagreba)

30. maja 1919.

Vrlo cijenjeni gospodine učitelju!

Jučer sam primio Vaše cijenjeno pismo, pa se žurim da ga g. dr. Rešetar može sa sobom ponijeti. Došao sam prije dva dana iz Beograda pa evo najnovije situacije.¹⁵⁸ Nastoji se naći ključ iz ove situacije, koja je postala nemoguća, što uviđa i sam g. Pribičević.¹⁵⁹ Nama je svima samo jedan cilj, da se stvori koncentraciona vlada,¹⁶⁰ koja ima prirediti sve za konstituantu,¹⁶¹ koja se ima sastati nakon nenasilnih izbora, da bude pravi odraz narodne volje. Dosada se Narodni klub držao nekako po strani i čekao čas, kad će i njegva [!] vrijediti.¹⁶² Taj je čas došao i jednako bi dobro došli radikalima, koji su se znatno evolucionirali, i demokratima,¹⁶³ koji ne mogu sami za se s ono nekoliko frakcija srpskih opozicionalnih stranaka

157 Lat. Felix Alleluja – Uskrsna čestika.

158 Stj. Srkulj ušao je 1919. u Privremeno narodno predstavništvo. Riječ je o političkom tijelu koje je do donošenja Ustava trebalo biti „zakonodavni čimbenik u državi” (Matković, 2003, 89). Srkulj je dolazio iz kvote Narodnoga vijeća u koje je izravno uključen kao gradonačelnik Zagreba (Srkulj, 2012, 38, 43).

159 Svetozar Pribičević (1875. – 1936.), hrvatski političar. O njem vidjeti Matković, 1995; Pribičević, 1990.

160 Oblik vlade u kojoj su predstavljene sve parlamentarne stranke ili većina njih, a stvara se uglavnom radi konsenzusa oko izrazito važnih pitanja za državu i njezino funkcioniranje.

161 Ustavotvorna skupština.

162 Narodni klub bio je grupa stranaka formirana u Privremenom narodnom predstavništvu radi sličnih političkih gledišta. Činili su ga predstavnici Starčevićeve stranke prava i Napredne demokratske stranke, a pridružuju im se i drugi političari (Matković, 2004a, 63). Navedene stranke formirale su 1919. Hrvatsku zajednicu (HZ) kojoj je pripadao i Stj. Srkulj. (više o HZ vidjeti Matković, 2004a, 47-179).

163 Demokratska stranaka, osnovana 1919. pod vodstvom Svetozara Pribičevića (koji ju napušta 1924.). Stranka je djelovanje temeljila na idejama jugoslavenskoga unitarizma i centralizma. (Matković, 2003, 105-106).

preuzeti vladu. Sad smo stupili u dodir s radikalima, s kojim dosada nje-smo izmijenili misli, a čini mi se, da se razjašnjava i s demokratima, ne bi li kako došlo do koncentracione vlade, jer ne bismo nikako htjeli sad partaj-ske vlade. Radićevci čini se dolaze k svijesti, da s republikom ne će biti ništa. Oni su za stalno računali, da mirovni Kongres ne će htjeti sjedinjene Jugoslavije, već neku podunavsku konfederaciju.¹⁶⁴ Iz te „mele“¹⁶⁵ vele Varaždinci, ne bu kruha. Mi se nadamo, da će stvari krenuti dobrim putem, ako bude dobre volje, a to će morati biti kraj 10-12 milijardi [!] duga, koji bi nas mogao snaći u novoj državi. Tu treba zasukati rukave, da ne budemo eksploatacija za druge poduzetne narode.

Srdačno Vas pozdravlja Vaš odani i zahvalni učenik

Srkulj

3. Zaključak

Hrvatski povjesničar i političar Stjepan Srkulj u svojim je pismima upućenima filologu Vatroslavu Jagiću pisao ponajviše o situaciji u hrvatskom obrazovanju, znanosti i političkom životu kroz opise svojih vlastitih iskustva te prenošenje i komentiranje političkih i društvenih događaja. U pismima s jedne strane možemo vidjeti Srkulja kao nastavnika i autora povijesnih udžbenika, dok ga s druge strane promatramo u zagrebačko-načelničkoj i političkoj ulozi, prateći na taj način i njegovo političko sazrijevanje kroz više od dvadeset godina. U političkom pogledu Srkulj je, kao i Jagić, u tom razdoblju bio sklon ideji južnoslavenskoga ujedinjenja i stvaranja zajedničke države što je vidljivo i iz prikazanih pisama.

Srkulj se zalagao za poboljšanje hrvatskoga obrazovanja i znanosti kao nastavnik i kao političar. Na nekoliko mjesta u pismima vidljivo je razočaranje tim prilikama i ukazivanje na potrebu da se mijenjaju. Težio je zapadnoeuropskim kulturnim vrijednostima u Zagrebu i Hrvatskoj na što je zasigurno utjecao i njegov studij u Beču. To se posebice može vidjeti kada govori o nedostupnosti znanstvene literature u hrvatskim knjižnicama, lošem položaju nastavnika i drugim problemima u obrazovanju. Štoviše, njegova su razmišljanja još dugo ostala aktualna u hrvatskom društvu. Srkuljeva pisma stoga su značajan povijesni izvor koji doprinosi rasvjetljavanju njegove osobnosti kao hrvatskoga povjesničara i političara.

¹⁶⁴ S. Radić je još početkom XX. st. iznio ideju o savezu podunavskih naroda. O tom vidjeti: Cipek, 2000, 231-240; Matković, 1993, 125-139; Krizman, 1972, 31-82.

¹⁶⁵ Na kajkavskom mela znači brašno. Ovdje u prenesenom značenju: od toga ne će biti ništa.

Izvori i literatura

- Badalić, Josip (ur.) (1951). Popis izdanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu: 1867 – 1950. Zagreb: JAZU.
- Begić, Martina s. Ana (2016). Andrija Živković (1886. – 1957.) i Svetozar Ritig (1873. – 1961.) – Nove spoznaje u svjetlu Živkovićeve dnevnika. *Croatica Christiana periodica* 40 (78), str. 191-208.
- Bosanac, Stjepan; Grdenić, Dragutin; Doležal, Jaromir (1949). Uspomene na Vatroslava Jagića. U: Antun Barac (ur.), *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knj. 17 (str. 91-132). Zagreb: JAZU.
- Bratulić, Josip (1998). *Žitja Konstantina Ćirila i Metodija i druga vrela*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Brozović, Dalibor (1999 – 2001) (ur.); Kovačec, August (2002 – 2005) (ur.); Ravlić, Slaven (2006 – 2009) (ur.). *Hrvatska enciklopedija: 1: A-Bd. – 11: Tr-Ž*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Brozović, Dalibor (2015). *Vatroslav Jagić i Bečka Slavistika*. U: Josip Lisac (prir.), *Rasprave i članci. Stoljeća hrvatske književnosti* (str. 451-458). Zagreb: Matica Hrvatska.
- Bulić, Ivan (2012). *Politika Hrvatsko-srpske koalicije uoči Prvog svjetskog rata 1907.–1913*. *Časopis za suvremenu povijest*. 44 (2), str. 415-453.
- Cipek, Tihomir (2000). *Politički sustav „Podunavskog saveza država i naroda”*. *Srednjoeuropska ideja Stjepana Radića*. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 32-33 (1), str. 231–240.
- Cuvaj, Antun (1913). *Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije; Od 31. listopada 1888. do danas (svezak VIII.)*. Zagreb: Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada, Odjela za bogoštovlje i nastavu.
- Damjanović, Stjepan (2006). *Opširnost bez površnosti. Podsjetnik na život i djelo Vatroslava Jagića*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Detling, Denis (2010). *Prilog proučavanju bio - i bibliografije Stjepana Srkulja*. *Osječki Zbornik* 29 (10), str. 235–243.
- Dom i sviet* (Zagreb), 1898, 1910, 1916.
- Feletar, Dragutin; Petrić, Hrvoje; Šetić, Nevio (2019). *Zrinski & Frankopani: 100 godina od povratka u domovinu*. Zagreb; Čakovec: Meridijani [etc.].
- Filić, Krešimir (1953). *Dopisi upravljani Dr. Stjepanu Srkulju, najprije u Slav. Požegu, a onda u Zagreb počevši od 1896. godine do zaključnoga u godini 1919*. U: Petar Skok (ur.), *Korespondencija Vatroslava*

- Jagića, knj. 1 (str. 356-370). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Filić, Krešimir (1963). Lik Vatroslava Jagića. Varaždin: vlastita naklada.
- Frangješ, Ivo i dr. (ur.) (1986). Jagićev zbornik. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta.
- Gabelica, Mislav (2014). Zagrebačka veleizdajnička parnica 1909. godine. Časopis za suvremenu povijest 46 (1), str. 131-157.
- Geiger, Vladimir (2002). Nijemci Đakova i Đakovštine od 1848. do 1914. godine (2. dio). *Scrinia Slavonica* 2 (1), str. 301-324.
- Golec, Ivica (1999). *Petrinjski biografski leksikon*. Petrinja: Matica hrvatska, Ogranak.
- Günther, Kurt (1962). *Archiv für slavische Philologie. Gesamthaltsverzeichnis. Sonderreihe Bibliographie*. Berlin: Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin.
- Hamm, Josip (1960). Register der Korrespondenz von Vatroslav Jagić im Besitz der Universitätsbibliothek in Zagreb. *Wiener slawistisches Jahrbuch*, 8, str. 75-111.
- Harrassowitz, Otto (1958). *Kleine slavische Biographie*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Horvat, Rudolf (1993). *Poviest Međimurja*. Čakovec: Matica hrvatska Čakovec.
- Hrvatski biografski leksikon (mrežno izdanje).
- Jagić, Vatroslav (1899). Povijest književnosti hrvatske i srpske. Napisao dr. Đuro Šurmin. U: *Archiv für slavische Philologie*, 21, str. 245-251.
- Jagić, Vatroslav (1934). *Spomeni mojega života [ćir.]*, II. dio (1880. – 1923.) (prir. Milan Rešetar). Beograd: Srpska kraljevska akademija.
- Janjatović, Bosiljka (1993). Represija spram hrvatskih seljaka 1918. – 1921. *Časopis za suvremenu povijest*, 25 (1), str. 25-43.
- Janjatović, Bosiljka (2003). *Stjepan Radić: progoni, zatvori, suđenja, ubojstvo: 1889. – 1928.*, Zagreb: Dom i svijet.
- Jelavich, Charles (1992). Južnoslavenski nacionalizmi: jugoslavensko ujedinjenje i udžbenici prije 1914. Zagreb: Globus; Školska knjiga.
- Jelavić, Petar (ur.) (1940). *Hrvati u borbama za oslobođenje sjevernih krajeva Jugoslavije: Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske*. Zagreb: Izdanje udruženja ratnih dobrovoljaca Međimurja, Prekomurja, Koruške i Štajerske u Zagrebu.
- Jembrih, Alojz (1991). *Hrvatsko-slovenske književno-jezične veze*. Čakovec: Zrinski.
- Jembrih, Alojz (2012). *Odras posljedica Prvog svjetskog rata na život*

- Vatroslava Jagića u Beču. U: Romana Horvat (ur.), 1918. u hrvatskoj povijesti; zbornik (str. 493-500). Zagreb: Matica hrvatska.
- Jembrih, Alojz (2019). Dragutin Domjanić u novom svjetlu. Sveti Ivan Zelina: POU.
- Jutarnji list (Zagreb), 1913, 1930.
- Kalšan, Vladimir (1998). Prijelomne godine Međimurje 1848. – 1918. (katalog izložbe). Čakovec: Muzej Međimurja Čakovec.
- Kalšan, Vladimir (2006). Međimurska povijest. Zagreb: Vladimir Kalšan.
- Karaula, Željko (2011). Prilozi za biografiju Milana Rojca. Cris: Časopis Povijesnog društva Križevci 13 (1), str. 319-337.
- Kolar, Mira (2008). Zbrinjavanje gladne djece u Hrvatskoj za Prvoga svjetskog rata. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Zagreb: Dom i svijet.
- Kolar-Dimitrijević, Mira (1983). Socijalno ekonomska politika gradske općine Zagreba s obzirom na položaj radničkog stanovništva od velike svjetske krize do početka Drugog svjetskog rata (1931-1939). Povijesni prilozi, 2, str. 271-244.
- Kolumbić, Nikica (ur.) (1983). Hrvatski biografski leksikon: 1: A-Bi. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- Krišto, Jure (2007). Kad pravaši pođu različitim putovima: Frano Supilo i Josip Frank o „novom kursu”. Jasna Turkalj, Zlatko Matijević i Stjepan Matković (ur.). Pravaška misao i politika. Zbornik radova (str.143-165). Zagreb: Hrvatski institut za povijest.
- Krizman, Bogdan (1972). Plan Stjepana Radića o preuređenju Habsburške monarhije. U: Živko Avramovski (ur.), Istorija XX veka (str. 31 – 82). Beograd: Institut za savremenu istoriju i NIP „Export-press”.
- Križan, Ljiljana (2016). Knjiga koja je ispravila povijest (1916.): dr. Vinko Žganec. (Katalog izložbe). Čakovec: Knjižnica Nikola Zrinski.
- Maixner, Rudolf; Esih, Ivan (1950). Pisma Vatroslava Jagića. U: Antun Barac (ur.), Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 18 (str. 7-144). Zagreb: JAZU.
- Marotti, Bojan (2016). Franjo pl. Marković i njegova rukopisna Etika. U: Franjo Marković, Etika (str. 199–230). Zagreb: Matica Hrvatska.
- Maštrović, Tihomil (ur.) (2002). Zbornik o Ivanu Milčetiću – književnom povjesničaru, filologu i etnologu. Zagreb: Hrvatski studiji; Varaždin: Matica hrvatska.
- Maštrović, Tihomil (ur.) (2005). Zbornik o Milanu Rešetaru književnom kritičaru i filologu. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Filozofski fakultet; Osijek: Filozofski fakultet; Rijeka: Filozofski fakultet; Zadar: Sveučilište u Zadru: Hrvatsko filološko društvo;

Varaždin: Matica hrvatska.

- Maštrović, Tihomil (ur.) (2007). Zbornik o Vatroslavu Jagiću, knj. 1, referati; knj. 2, Jagićeva bibliografija i radovi o njemu. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu: Filozofski fakultet: Hrvatsko filološko društvo; Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayer; Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci; Zadar: Hrvatsko filološko društvo: Sveučilište; Varaždin: Matica hrvatska.
- Maštrović, Tihomil (ur.) (2017). Zbornik o Đuri Šurminu. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu; Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera.
- Matković, Hrvoje (1995). Svetozar Pribičević ideolog, stranački vođa, emigrant. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Matković, Hrvoje (2003). Povijest Jugoslavije. Zagreb: Naklada Pavičić.
- Matković, Hrvoje (2004a). Hrvatska zajednica. U: Studije iz novije hrvatske povijesti (str. 47-179) Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Matković, Hrvoje (2004b). Ogleđi o Stjepanu Radiću. U: Studije iz novije hrvatske povijesti (str. 263–314). Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Matković, Stjepan (1993). Viđenje Stjepana Radića o preobražaju Habsburške monarhije (1905. – 1906.). Časopis za suvremenu povijest, 25 (1), str. 125-139.
- Matković, Stjepan (2011). Prezreni pravaš: u prigodi 100. godišnjice smrti dr. Josipa Franka. Pilar – Časopis za društvene i humanističke studije, 6 (12), str. 165-174.
- Matković, Stjepan (2012). Skica za životopis Stjepana Srkulja. Pilar - Časopis za društvene i humanističke studije (Dodatak), 7 (14), str. 89–96.
- Milanović, Dragan (ur.) (2000). Vjekoslav Klaić: život i djelo: zbornik radova sa znanstvenoga skupa o životu i djelu Vjekoslava Klaića u povodu 150. obljetnice rođjenja i 70. obljetnice smrti: 1849. – 1928. – 1998. – 1999. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu; Slavonski Brod: Hrvatski povijesni institut, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje.
- Nastavni vjesnik (Zagreb), 1912. (knj. 20, sv. 1); 1913. (knj. 21, sv. 7, 9); 1914. (knj. 23, sv. 7).
- Obzor (Zagreb), 1914.
- Österreichisches Biographisches Lexikon (mrežno izdanje).
- Peklić, Ivan (2014). Život i djelo Franje Markovića. Zagreb: HAZU, Zavod za znanstveno-istraživački rad Koprivničko-križevačke

županije u Križevcima.

Perić, Ivo (1984). Ante Trumbić na dalmatinskom političkom poprištu. Split: Muzej grada Splita.

Perić, Ivo (2003). Stjepan Radić: 1871.-1928. Zagreb: Dom i svijet.

Pribičević, Svetozar (1990). Diktatura kralja Aleksandra. Zagreb: Globus.

Rebić, Adalbert (ur.) (2002). Opći religijski leksikon. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Riječ (Zagreb), 1930.

Skok, Petar (1949). Jagić u Hrvatskoj. Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 278, str. 5-76.

Srkulj, Stjepan (1896). Die Entstehung der ältesten rissischen sogenannten Nostorchronik mit besonderer Rücksicht auf Svjatoslav's Zug nach der Balkanhalbinsel von Dr. Stjepan Srkulj. Kgl. Gymnasiallehrer in Požega. Požega. Commissionsverlag von Voss' Sortiment in Leipzig.

Srkulj, Stjepan (1907). Drei Fragen aus der taufe des heiligen Vladimir. U: Archiv für slavische Philologie, 29, str. 246-281.

Srkulj, Stjepan (1911). Izvori za povijest srednjega vijeka. Zagreb: vlastita naklada pisca.

Srkulj, Stjepan (1912). Povijest srednjega vijeka. Zagreb: Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada.

Srkulj, Stjepan (1913). Izvori za povjesnicu novoga vijeka, Zagreb: Naklada Kraljevske hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

Srkulj, Stjepan (1936). Vatroslav Jagić po jednoj korespondenciji prije rata, za rata i u prve dane S.H.S. U: Milivoj Dežman, Rudolf Maixner, (ur.), Obzor spomen-knjiga 1860 – 1935. (str. 134-136). Zagreb: Tipografija.

Srkulj, Stjepan (2012). Memoari (prir. Tomislav Jonjić, Stjepan Matković i Zlatko Matijević). Pilar - Časopis za društvene i humanističke studije (Dodatak), 7 (14), str. 3-88.

Stender-Petersen, Adolf (1957). Geschichte der russischen Literatur. München: Beck.

Szabo, Agneza (1987). Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860 – 1873., sv. I., Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Szabo, Agneza (2015). Štamparov suvremenik Josip Šilović - utemeljitelj Zaklade za kolonizaciju siročadi iz gladnih hrvatskih krajeva i Zaklade siročadi naših iseljenika u vrijeme Prvoga svjetskog rata. Acta medico-historica Adriatica, 13 (No. Supplement 1), str. 49-62.

- Ščepkin, Eugen (1897). Zur Nestorfrage. *Archiv für Slavische Philologie*, 19, str. 498-554.
- Šišić, Ferdo (1920). Dokumenti o postanku Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914. – 1919. Zagreb: Matica hrvatska.
- Trumbić, Ante (1936). *Suton Austro-Ugarske i Riječka rezolucija: iz mojih političkih uspomena*. Zagreb: Tisak Tipografija.
- Zvonar, Ivan (2016). *Pregled povijesti kajkavske usmene književnosti, II. dio (Vinko Žganec i njegovo doba)*. Biblioteka hrvatske kajkavske književnosti knj. 1, Alojz Jembrih (gl. ur.). Zabok: Hrvatska udruga Muži zagorskoga srca.

Letters of Stjepan Srkulj to Vatroslav Jagić

Summary

Stjepan Srkulj (3 December 1869 – 8 September 1951) was Croatian historian and politician who performed his duty as Mayor of the city of Zagreb in two mandates (from 1917 to 1919 and from 1928 to 1932). In twenty nine letters and cards that Stjepan Srkulj wrote from 1896 to 1919 to his former University professor and philologist Vatroslav Jagić (6 July 1838 – 5 August 1923) in Vienna, he expressed his thoughts regarding mainly three subjects: his professional work, problems surrounding high school education along with status of teachers and political situation of that time. Until he become Mayor, Stjepan Srkulj had focused on matters of high school education, especially problems regarding teachers' incomes, retirement and pensions. He wrote several history articles and history textbooks. These issues were dominantly represented in letters until 1917 when Srkulj become Mayor of the city of Zagreb. From that time on, his letters were more focused on political situation especially since 1918 when the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was established.

Keywords: Stjepan Srkulj, Vatroslav Jagić, correspondence, education, history textbooks, Mayor of Zagreb.